

paraula, doncs, podrà estar compostat per enunciats diversos, i un *enunciat* es podrà allargar més enllà d'un torn de paraula.

Encara que és clara la idea d'*enunciats* allargats més enllà d'un torn, s'ha considerat que seria operatiu de limitar la seva aplicació a aquells casos en què és el mateix interlocutor qui completa una intervenció més enllà dels límits d'un torn. Quan aquest fenomen es produeix a partir de la col.laboració entre diversos interlocutors, no distingir entre les aportacions dels diferents membres del grup dificultaria la possible anàlisi de les reformulacions de text intentat perquè ens portaria a considerar com a un sol enunciat les diferents aportacions dels productors. Així, no hem considerat com a *enunciats* que s'allarguen més enllà del torn en què han estat iniciats casos com el següent (C1):

23. Zaida: A ver. Podemos poner que... que...

24. Miriam: No. Que nos quedamos dormidos en clase. Ahora mismo, que nos quedamos dormidos en clase! Que nos quedamos dormidos los tres y nos vamos...

25. Zaida: al pa-

26. Alberto: ...a hacer un viaje astral.

27. Zaida: ...al país de:ls animaníacs.

en què sembla clar que la Miriam a 24 completa un enunciat iniciat per la Zaida a 23. Tampoc no hem considerat com a *enunciats* que s'allarguen més enllà del torn en què han estat iniciats situacions com aquesta (M2):

493. Francesc: (Escriu) *de tot el cos (... ..) se (...) li (...)*

494. Simón: *va posar...*

495. Francesc: *...va (...) quedar (...)*

496. Simón: *...po::sar...*

497. Francesc: *...se li va quedar (...)*

498. Simón: *...se li va quedar... biònica. (...) No! robòtica robòtica.*

499. Francesc: *... biònica(...)*

500. Simón: *...bueno, biònica. (... ..)*

en què les interrupcions d'un interlocutor condicionen (i modifiquen) el que hauria estat la continuació dels enunciats de l'altre interlocutor en un torn diferent del que s'inicien.

Així doncs, amb el terme *enunciat* ens referirem no només al material verbal que conforma la interacció entre els escolars que conversen sinó al seu valor enunciatiu global.

Els límits dels enunciats dins dels torns no són sempre clars i depenen de la interpretació de com es refereixen a les activitats de composició. Per exemple, a 149C5:

149. Miriam: =Copia lo que yo te diga= Sí te toca a ti. (...)

s'hi han considerat dos enunciats perquè es tracta de referències a dos procediments diferents per a la realització de la feina: "copia" / "te toca a ti"; i a 153C5:

153. Miriam: La Zaida ha dicho que busca, yo te dicto... pues tú... copias. (...)

és dubtós si cal considerar-hi un sol enunciat o tres, i finalment hem optat per aquesta última possibilitat perquè s'hi fa referència a tres agents diferents que duen a terme activitats diferents.

L'anàlisi dels protocols requerirà l'articulació de la conversa en unitats i la seva classificació en categories diferenciades. L'atenció aïllada a aquestes unitats comporta, però, problemes de categorització en alguns casos en què el sentit global d'un passatge no és la mera suma del sentit dels torns de parla que el componen. Així, a 2-6C1:

2. Zaida: Venga saca una hoja
3. Alberto: Pero si yo no soy el delegado
4. Zaida: E::h saca una =hoja=
5. Miriam: =Saca una= hoja que eres tú.
6. Zaida: Sí, saca una hoja.
7. Miriam: ¡Que sí!

la referència a l'organització de la feina que es desprèn de la globalitat de l'intercanvi no queda clarament reflectida en la consideració dels torns de paraula per separat. El sentit particular de "saca una hoja" (referència al que ha estat considerada com una activitat auxiliar del procés de composició) està en funció d'un sentit global d'organització externa de la tasca que s'està duent a terme. Passa el mateix a 404-406C5:

404. Miriam: Ara tú::: escíbete lo que tú creas que eres. (...)
405. Zaida: Y después yo me escribo lo mío.
406. Miriam: No, te lo escribe el Alberto. Tú-

Cadascuna de les intervencions d'aquest passatge per separat fa referència a l'activitat d'escriptura, però la seva consideració en conjunt remet a l'organització de la feina.

Per pal·liar aquest problema en aquests casos, s'ha optat per tenir en compte, en la categorització de les unitats aïllades que ho permeten, el sentit que els aporta el context en què es produeixen. Així, per exemple, el torn 3C1 ha estat classificat com a expressió de l'organització de la tasca entre els membres del grup, malgrat que el seu sentit literal no és més que una afirmació respecte del rol que s'atorga un component del grup. S'ha considerat que això era possible perquè l'expressió recollida en aquest torn conté marques lingüístiques "pero si..." que remarquen que la significació última d'aquesta intervenció depèn del context en què apareix.

11. ANÀLISI QUANTITATIVA DELS RESULTATS

11.1 RESULTATS GLOBALS

Per iniciar la nostra anàlisi pararem atenció a cadascuna de les tres variables que hem tingut en compte (activitats de composició, productores i productors, i llengües) en categoritzar els enunciats de la conversa per a la composició d'una història de ficció. L'observació i l'anàlisi dels percentatges d'enunciats classificats en cadascuna de les categories d'aquestes variables ens permetrà de fer un primer esbós dels problemes que ens plantegem i dels camins que triem per solucionar-los.

11.1.1 Activitats de composició

Al quadre 11.1 presentem els resultats de l'anàlisi de les activitats de composició en termes de percentatges d'enunciats corresponents a cadascuna de les categories. Les dades que hi recollim es refereixen a cadascuna de les sessions (1, 2 i 5) i a la seva suma (S) per a cada grup (C i M)

Quadre 11.1. Activitats de composició

ACTIVITAT ¹	C1	C2	C5	CS		M1	M2	M5	MS
Textualització	8,7	22,1	18,5	18,0		26,0	25,1	12,9	21,4
Lectura	2,6	6,2	3,6	4,4		3,1	5,4	9,7	6,1
Contingut	33,0	8,2	6,8	12,3		10,1	11,9	8,3	10,1
Forma	0,6	8,2	5,1	5,4		3,1	2,8	12,2	5,9
Procediments	12,5	7,0	10,5	9,6		18,0	12,7	13,1	14,5
Valoració	11,9	6,6	6,7	7,6		15,7	11,0	12,7	13,0
Exp. fàtiques	17,0	13,0	12,5	13,5		13,4	14,3	17,5	15,1
No comprensió	9,3	8,8	9,5	9,2		8,0	6,0	6,3	6,7
Altres	4,5	20,0	26,7	19,9		2,6	10,8	7,3	7,1
Total	100	100	100	100		100	100	100	100

¹ Per raons d'agilitat en la confecció de quadres i gràfics, a partir d'ara simplificarem la denominació d'algunes de les categories que hem presentat al capítol 10. Així, "Elaboració del contingut" quedarà en "Contingut"; "Comentari sobre la forma de text" i "Comentari sobre els procediments de composició" quedaran en "Forma" i "Procediments, respectivament; "Comentari valoratiu" es transformarà en "Valoració"; Expressions no comprensibles" esdevindrà "No comprensible"; i "Altres comentaris" serà "Altres".

Aquests resultats ens permeten de fer algunes consideracions respecte de l'estil de cada grup en la resolució de la tasca. Per facilitar l'observació agruparem les categories en tres blocs (quadre 11.1.1): un que anomenarem "generació de text" i que contindrà les activitats centrades en la producció de text (*Textualització*) i de contingut (*Contingut*), un segon que anomenarem "comentari", que reunirà les activitats dedicades a comentar el text mateix i els procediments emprats per a la seva producció (*Forma, Procediments, Valoració i Lectura*), i un tercer, que anomenem "resta", on recollirem tota l'activitat interactiva no centrada directament en els processos de composició (*Expressions fàtiques, No comprensió i Altres*).

Quadre 11.1.1

ACTIVITAT	C1	C2	C5	CS		M1	M2	M5	MS
Generació	41,7	30,3	25,3	30,3		36,1	37,0	21,2	31,5
Comentari	27,6	28,0	25,9	27,0		39,9	31,9	47,7	39,5
Resta	30,8	41,8	48,7	42,6		24,0	31,1	31,1	28,9

La comparació dels resultats de cada grup per a la globalitat de l'activitat (CS i MS) ens mostra igualtat en el percentatge d'enunciats referits a la generació de text i de contingut (30,3% al grup C i 31,5% al grup M), però diferències sensibles en els percentatges d'enunciats dedicats a comentari (27% al grup C i 39% al grup M) i a qüestions no relacionades amb la resolució de la tasca (42,6% al grup C i 28,9% al grup M). El quadre 11.1 ens permet de veure que allò que diferencia els dos grups en aquest darrer apartat és justament la categoria *Altres*, és a dir, l'atenció a temes no relacionats de cap manera amb la tasca que s'està desenvolupant i no les altres dues -*Expressions fàtiques* i *No comprensible*- que es presenten en percentatges molt semblants. Una mateixa proporció de generació d'idees i de text sembla, doncs, que es produeix de manera diversa a cada grup: a C amb moltes distraccions i una dedicació relativament reduïda als comentaris sobre la producció, a M amb menys distraccions i més atenció al text produït i als procediments per produir-lo. És a dir, al grup M la producció de text s'acompanya de més activitat metalingüística².

L'equilibri entre aquests tres bols d'activitats és diferent als dos grups tot al llarg del desenvolupament de les sessions. Al grup C, en la primera sessió hi

²Entenem aquí l'expressió *activitat metalingüística* en un sentit molt ampli de referència de la interacció al producte que s'ha produït o s'està produint o als procediments per fer-ho.

predomina la generació de text sobre el comentari en una proporció de 4 a 3, i en la segona i la tercera aquests dos blocs d'activitats es produeixen de manera molt equilibrada. Al grup M, en canvi, l'equilibri es dona en les dues primeres sessions, i el desequilibri en favor del comentari a la cinquena. Els trets diferencials entre els dos grups són, doncs, que el C prioritza la "generació", sobretot de contingut (quadre 11.1) a la primera sessió i l'M prioritza el comentari a la darrera.

La "generació" del grup C se centra principalment en el contingut i menys en el text, la "generació" del grup M -en canvi- prioritza la *Textualització* sobre l'*Elaboració del contingut* (quadres 11.1 i 11.1.1). Aquest fet comporta necessàriament en aquesta sessió més atenció implícita al codi (formulació i reformulació de text) per part del grup M que no del grup C, que centra el seu esforç en l'elaboració de les idees. Mentre els primers es mouen en la línia de prioritzar la "transformació del coneixement"³, els segons dediquen més espai i esforç per "dir-lo" simplement. A la segona sessió de producció de l'esborrany, els percentatges dedicats al grup C a la *Textualització* i l'*Elaboració del contingut* són inversos als de la primera, en canvi els del grup M es mantenen estables: sembla que mentre que els primers comencen elaborant el contingut i després li donen forma lingüística, els segons fan aquestes activitats de manera simultània.

La prioritjació del comentari a la darrera sessió, la de revisió i reelaboració de l'esborrany, és congruent amb les afirmacions que hem fet fins aquí i sembla, també, més congruent amb la planificació de la seqüència didàctica. Al grup M, d'una banda, hi ha més comentaris sobre el text i els procediments per produir-lo i, de l'altra, hi ha més activitat de textualització en les dues primeres sessions. És lògic, doncs, que els seus components dediquin la darrera sessió a revisar allò que han produït a les anteriors. La menor textualització del grup C a les primeres sessions i la pobresa relativa dels seus comentaris expliquen les diferències amb els seus companys.

³ Hem fet referència a aquesta noció formulada per Scardamalia i Bereiter (1987) a l'apartat 1.1

11.1.2 Els productors dels enunciats

La proporció d'enunciats que produeixen els diferents components de cada grup en cadascuna de les sessions i en la seva globalitat (quadre 11.2) és una dada que ens dóna indicis del grau de participació en la tasca de cadascun dels escolars i de l'equilibri que s'estableix en la relació entre els membres dels grups.

Quadre 11.2. Participació dels productors en la conversa

Productor	C1	C2	C5	CS
Miriam	32,4	45,6	44,2	42,5
Zaida	41,7	26,2	25,9	29,0
Alberto	25,3	28,2	29,9	28,4
Altres	0,6	0,0	0,0	0,1

Productor	M1	M2	M5	MS
Francesc	50,0	42,1	38,9	43,5
Simón	26,0	27,4	34,1	29,2
Elisabet	24,0	30,5	27,0	27,3
Altres	0,0	0,0	0,0	0,0

Els resultats globals (CS i MS) ens mostren que a tots dos grups hi ha un component que intervé més que els altres: la Miriam al grup C i en Francesc al grup M. En tots dos casos, però, la suma de les participacions dels altres components del grup superen clarament les del que intervé més. Es defineix, doncs, un lideratge, però no una situació de monòleg o d'acaparament absolut de la paraula per part d'un dels interlocutors. No es produeix tampoc el fenomen invers, una intervenció marcadament pobra d'algun dels productors. Els resultats parcials de cadascuna de les sessions confirmen els generals però els matisen. Així al grup C, les sessions 2 i 5 donen un resultat calcat del global, però a la primera sessió és marcadament la Zaida i no la Miriam qui intervé més. Al grup M, en canvi, la primera i la segona sessió tenen uns resultats força semblants als globals però a la cinquena tendeixen a igualar-se els percentatges d'enunciats dels diferents components del grup. Es pot dir, doncs, que malgrat que hi ha un cert lideratge per part d'un membre de cadascun dels grups, tothom participa d'una manera activa en la resolució de la tasca que la mestra els ha encarregat de fer.

11.1.3 Llengües emprades en les activitats de composició

Podem fer un parell d'observacions respecte dels resultats globals de cada grup (CS i MS) sobre l'ús de les llengües en la conversa per a la producció de textos (quadre 11.3).

En primer lloc, es pot remarcar que hi ha una gran diferència entre els dos grups: al grup C l'ús del castellà (52,6%) dobla el del català (23,4%), i al grup M, encara que també hi predomina el castellà, la presència de les llengües és molt equilibrada (33,5% català i 38,9% castellà).

En segon lloc, cal fer notar que tant en un grup com en l'altre a l'entorn d'una quarta part dels enunciats no són classificables en les categories *català* o *castellà*. Això és així perquè hi ha un percentatge relativament alt, i desigual en els dos grups (11,9% al grup C i 18,8% al grup M), d'enunciats no distingibles pel que fa a la llengua en què són emesos: català o castellà; perquè hi ha un petit percentatge d'enunciats la llengua dels quals no és pertinent de voler esbrinar (veure apartat 10.1.2.2); i finalment perquè, encara que en molt pocs casos, hi ha enunciats en què es barregen les llengües (2,6% al grup C i 3,2% al grup M).

Quadre 11.3. Ús de les llengües en la conversa per a la composició escrita

LLENGUA	C1	C2	C5	CS		M1	M2	M5	MS
Català	12,5	30,6	21,8	23,4		33,5	40,2	26,0	33,5
Castellà	62,5	43,5	56,3	52,6		34,8	34,8	47,4	38,9
Cat./ Cast.	1,3	3,4	2,6	2,6		1,5	0,9	7,5	3,2
no distingible	16,0	11,7	10,2	11,9		23,5	19,2	13,9	18,8
no pertinent	7,4	10,7	9,1	9,4		6,7	5,0	5,1	5,5
altres llengües	0,3	0,2	0,0	0,1		0,0	0,0	0,0	0,0

Al llarg de la composició hi ha variacions en l'ús de les llengües, encara que cada grup segueix la seva tònica: predomini clar del castellà al grup C, i predomini lleu del castellà al grup M. Al C la proporció entre castellà i català és de 5 a 1 a favor del primer a la primera sessió, de 3 a 2 a favor del castellà en la segona, i de 2 a 1 en la tercera. Al grup M, en canvi, a la primera sessió predomina lleugerament el castellà, a la segona el predomini lleuger és del català, i a la tercera el domini del castellà es produeix en una proporció de gairebé 2 a 1. Aquestes variacions en l'ús de les llengües segons els grups i

les sessions de treball ens permeten de pensar que els factors que incideixen en el pas d'una llengua a l'altra no poden ser de caràcter general, fenòmens sociolingüístics globals fora i dins de l'escola, per exemple, sinó específics i lligats a les característiques de la producció o dels productors i productores.

11.1.4 Conclusions

Una primera aproximació a les tres variables que analitzem, activitats de composició, productors i productores, i llengua usada, ens ha permès de dibuixar el marc inicial per a una anàlisi quantitativa de les nostres dades.

En primer lloc, hem definit de manera general les diferències en les estratègies de composició dels dos grups: per "generar" una quantitat semblant de text el grup M produeix més comentaris sobre el text i la seva producció que no el C, i es distreu menys.

En segon lloc, hem observat en tots dos grups la presència d'un líder, el caràcter del qual caldrà tipificar, que no ofega, però, la participació dels altres components del grup en la resolució de la tasca en cap dels casos.

I en tercer lloc, hem comprovat les diferències entre els dos grups en l'ús de les llengües: un ús molt desequilibrat en favor del castellà al grup C i un ús més equilibrat a l'M, una quantitat de català molt inferior al C que no a l'M, i una variació considerable en aquests usos en les diferents sessions.

Hem delimitat, doncs, un problema: la variabilitat en el canvi de llengües en les converses per a la composició d'un text. Hem apuntat una hipòtesi: les fluctuacions en l'ús de les llengües hauran d'anar lligades o bé al tipus de tasca que s'està desenvolupant o bé a factors personals relacionats amb el coneixement, els usos o les actituds lingüístiques dels components dels grups. I hem observat algunes característiques d'aquests factors. En el pròxim apartat esbrinarem com aquestes variables es condicionen mútuament.

11.2 RELACIONS ENTRE LES TRES VARIABLES DE L'ANÀLISI: ACTIVITATS DE COMPOSICIÓ, LLENGÜES EMPRADES EN LA CONVERSA I COMPONENTS DELS GRUPS

En aquest apartat repassarem les relacions entre les tres variables que manegem, preses de dos en dos. El dividirem en tres subapartats corresponents a cadascun dels aparellaments: la relació entre les llengües emprades en la conversa i les activitats de composició, la relació entre les llengües i els productors, i la relació entre els productors i les activitats de composició. Seguirem un patró molt semblant en l'exposició dels resultats en cada cas: en primer lloc farem unes consideracions prèvies sobre cadascun dels paràmetres, en segon lloc presentarem els resultats i l'anàlisi de les relacions entre aquests paràmetres, i en tercer lloc recollirem les conclusions a què ens permetran d'arribar els dos apartats anteriors.

11.2.1 Relació entre usos lingüístics i activitats de composició

11.2.1.1 Consideracions prèvies

Per observar la possible relació entre les llengües emprades en la conversa i les activitats de composició farem una nova agrupació dels resultats referits a les segones (quadre 11.4). Mantindrem del quadre 11.1.1 l'apartat *Comentari*, que aquí agruparà les categories *Forma*, *Procediments* i *Valoració*, i l'apartat *Resta*, que com allà agruparà les categories *Expressions fàtiques*, *No comprensió* i *Altres*; unirem en un bloc les categories *Textualització* i *Lectura*; i considerarem per separat la categoria *Contingut*. La novetat respecte del quadre 11.1.1 és d'extreure *Textualització* i *Lectura* del que allà anomenàvem *Generació* i *Comentari*, respectivament, i constituir-los en un bloc independent. El motiu d'aquesta reordenació és de reunir en un bloc aquelles activitats que a priori sembla que exigeixen de manera gairebé ineludible l'ús del català, per observar possibles correspondències entre les fluctuacions en la presència d'aquestes activitats i les fluctuacions en els usos de les llengües. La lectura del text produït i dels materials auxiliars (capítol de l'autobiografia, qüestionaris proporcionats per la mestra i diccionaris) exigeix l'ús del català perquè tots aquests textos són escrits en aquesta llengua. La textualització exigeix també el català perquè el text ha de ser

escrit en aquesta llengua, encara que podria produir-se però, en un grau o altre, el fet que els productors preferissin de textualitzar primer en castellà i després traduir aquesta textualització al català.

Quadre 11.4. Activitats de composició

Activitat	C1	C2	C5	CS		M1	M2	M5	MS
Text./Lect.	11,3	28,3	22,1	22,4		29,1	30,5	22,6	27,5
Contingut	33,0	8,2	6,8	12,3		10,1	11,9	8,3	10,1
Comentari	25,0	21,8	22,3	22,6		36,8	26,5	38,0	33,4
Resta	30,8	41,8	48,7	42,6		24,0	31,1	31,1	28,9

La comparació dels resultats dels quadres 11.3 i 11.4, que recollim al quadre 11.5, posa de relleu una certa correspondència entre el grau d'ús del català i el percentatge d'activitats de textualització i lectura que es produeixen en les diferents sessions dels dos grups. Hi ha una certa coincidència en les oscil·lacions de les dues variables i una semblança considerable en els seus percentatges d'aparició.

Quadre 11.5. Comparació Activitats de composició / Ús de les llengües

	C1	C2	C5	CS		M1	M2	M5	MS
Text. / Lect.	11,3	28,3	22,1	22,4		29,1	30,5	22,6	27,5
Català	12,5	30,6	21,8	23,4		33,5	40,2	26,0	33,5

11.2.1.2 Associació Llengua-Activitat

La prova estadística del χ^2 ens mostra que entre la variable *Llengua* i la variable *Activitat* hi ha una associació significativa (<0.05) en totes les sessions de tots dos grups de treball i, lògicament per tant, també si prenem els resultats en la seva globalitat. En tots els casos l'índex és 0.0. Per descriure aquesta associació atendrem, d'una banda, els resultats globals dels grups i, de l'altra, els individuals de cada productor i productora. En funció dels primers, presentarem, en primer lloc, la distribució per a cada llengua de les activitats desenvolupades en la conversa per a la producció de text i, en segon lloc, com s'empren les llengües en cadascuna d'aquestes activitats. En funció dels segons, comentarem, en tercer lloc, les diferències individuals en l'ús de les llengües en la realització de les activitats de composició.

1. Al quadre 11.6.1, hi recollim per a la globalitat de les sessions i per a cada grup com es distribueixen les activitats desenvolupades en la conversa per a la composició segons cadascuna de les llengües. Hi consignem el nombre absolut d'enunciats i els percentatges que representa aquest nombre en cada cas.

Quadre 11.6.1. Relació Llengua / Activitat de composició

CS	Català		Castellà		Cat./Cast.		No distin.		No pert.	
	n.e.	%	n.e.	%	n.e.	%	n.e.	%	n.e.	%
1. Textualització	277	72	3	0	2	5	13	7		
2. Lectura	72	19								
3. Contingut	11	3	179	21	5	12	6	3		
4. Forma	8	2	45	5	19	44	16	8	1	1
5. Procediment	4	1	143	17	6	14	4	2		
6. Valoració	1	0	33	4	3	7	86	44	2	1
7. Expres. fat.	5	1	134	16			45	23	38	25
8. No comprens.	2	1	31	4	3	7	13	7	102	66
9. Altres	3	1	295	34	5	12	12	6	11	7
Total	383	100	863	100	43	100	195	100	154	100

n.e.: nombre d'enunciats; %: percentatge sobre el total. L'eliminació dels decimals pot portar a sumes reals de 99 o 101 en els percentatges de la fila Total

MS	Català		Castellà		Cat./Cast.		No distin.		No pert.	
	n.e.	%	n.e.	%	n.e.	%	n.e.	%	n.e.	%
1. Textualització	243	57	7	1	4	10	16	7		
2. Lectura	76	18			1	2				
3. Contingut	24	6	92	19	6	15	6	3		
4. Forma	17	4	30	6	20	49	6	3	2	3
5. Procediment	27	6	138	28	5	12	13	5		
6. Valoració	5	1	44	9	4	10	111	47		
7. Expres. fat.	21	5	90	18	1	2	68	29	10	14
8. No comprens.	4	1	21	4			8	3	52	74
9. Altres	7	2	68	14			9	4	6	9
Total	424	100	490	100	41	100	237	100	70	100

Aquests quadres ens permeten d'observar:

a) En les activitats de *Textualització* i *Lectura* es recullen un 91% (72%+19%), al grup C, i un 75% (57%+18%), al grup M, del total dels usos del català. En aquestes mateixes activitats el castellà no hi apareix al grup C i només en un 1% de casos al grup M.

D'aquestes dades en podem destacar:

a) Pràcticament tota la *Textualització* (un 94% a C i un 90% a M) i tota la *Lectura* (un 100% a C i un 98% a M) es realitzen en català. Només un 1% de la *Textualització* a C i un 3% a M es duen a terme en castellà, i gens de *Lectura* a C i un 1% a M es realitzen en castellà.

b) El castellà és la llengua gairebé exclusiva de l'*Elaboració del contingut* (89% a C i 72% a M), del *Comentari de procediments* (91% a C i 75% a M) i dels *Altres comentaris* (90% a C i 76% a M). En aquestes activitats el català hi té una presència testimonial al grup C (en cap cas no passa del 5% d'enunciats) i una presència significativa però minoritària al grup M (del 8% al 19%).

c) Els enunciats en castellà i els enunciats en què es barregen les llengües són els que predominen en tots dos grups en la categoria 4 (*Comentari de la forma*). En el grup C constitueixen el 72% (51%+21%) dels casos i en l'M, el 67% (40%+27%).

d) En el *Comentari valoratiu* dels dos grups predominen els enunciats en què no és distingible la llengua (69% a C i 68% a M) i en segon lloc hi ha els produïts en castellà (26% a C i 27% a M). Aquest fet és degut a la gran quantitat d'enunciats constituïts per les expressions "sí" i "no" que hem classificat en aquesta categoria.

e) En els enunciats classificats a *Expressions no comprensibles*, hi predominen en els dos grups aquells en què no és pertinent de plantejar-se la distinció de la llengua en què s'han produït (68% a C i 61% a M). Com en el cas anterior, trobem en segon lloc els enunciats produïts en castellà (21% a C i 25% a M).

D'aquestes dades en desprenem dues conclusions: la primera referida a la relació entre llengües i activitats, i la segona referida a les semblances i diferències en el comportament dels dos grups.

Pel que fa a la relació entre les activitats a què es refereixen els enunciats i les llengües en què aquests enunciats prenen forma, sembla clar que es produeix una especialització del català per a les activitats de *Textualització* i *Lectura*, i del castellà per a la resta d'activitats. El castellà té un ús gairebé exclusiu o molt majoritari en l' *Elaboració del contingut*, el *Comentari dels procediments de composició* i en els *Altres comentaris* no referits a la producció del text. Així mateix, té un ús important, però compartit amb el canvi de llengües, en els *Comentaris sobre la forma*; i un ús secundari als *Comentaris valoratius*, perquè hi predominen els enunciats en què no és distingible la llengua, i a les *Expressions no comprensibles*, perquè hi predominen els enunciats en què no es pertinent la distinció entre llengües. Sembla clar, doncs, que l'activitat de composició que desenvolupen els nostres informants condiciona l'ús d'una llengua o altra en els seus intercanvis comunicatius.

Respecte de l'especificitat de cada grup en l'ús de les llengües, s'ha de constatar que aquesta especificitat es produeix en el marc de l'especialització de l'ús de les llengües per activitats que acabem d'exposar en el paràgraf anterior. El grup C se cenyeix d'una manera rigorosa a aquest patró i l'M, sense subvertir-lo, tendeix a desviar-se'n. Així, podem observar que el grup M fa un ús superior del català en les activitats classificades en les categories 3 a 9: mentre que en el grup C aquestes categories contenen el 9% del total de l'ús d'aquesta llengua, en el grup M representen el 25%. Si comparem les categories 3, 5 i 9 de C i M (quadre 11.6.2), podrem observar que hi és molt semblant el percentatge de disminució de l'ús del castellà i el percentatge d'augment d'ús del català a M respecte de C. Així, per a la categoria 3, la diferència en l'ús del castellà a favor de C ($89\% C - 72\% M = 17\%$) és molt semblant a la diferència de l'ús del català a favor de M ($19\% M - 5\% C = 14\%$); a la categoria 5, la diferència en l'ús del castellà a favor de C és d'un 16% ($91\% C - 76\% M$), i la diferència a favor del català a M és d'un 12% ($15\% M - 3\% C$); i a la categoria 9, la diferència en l'ús del castellà a favor de C és d'un 14% ($90\% C - 76\% M$) i la diferència en l'ús del català a favor de M és d'un 7% ($8\% M - 1\% C$). Una cosa semblant ocorre a la categoria 4, on el grup M també presenta un fort augment del percentatge d'enunciats en català i una disminució dels enunciats en castellà, encara que en aquest cas hi

MIRIAM / C	1.T	2.L	3.C	4.F	5.P	6.V	7.EF	8.N	9.A
Català	94	100	6	3	2	2	2	--	--
Castellà	2	--	89	61	94	33	69	26	94
Cat./Cast.	1	--	--	21	2	3	--	3	1
No disting.	4	--	5	15	1	60	14	8	4
No pertinent	--	--	--	--	--	2	14	63	1
Altres	--	--	--	--	--	--	--	--	--
Total	100	100	100	100	100	100	100	100	100

ZAIDA / C	1.T	2.L	3.C	4.F	5.P	6.V	7.EF	8.N	9.A
Català	96	100	8	11	4	--	--	2	2
Castellà	--	--	83	39	85	15	46	25	92
Cat./Cast.	--	--	8	17	6	2	--	2	1
No disting.	3	--	2	33	4	80	30	7	2
No pertinent	--	--	--	--	--	2	24	64	3
Altres	--	--	--	--	--	--	--	--	--
Total	100	100	100	100	100	100	100	100	100

ALBERTO / C	1.T	2.L	3.C	4.F	5.P	6.V	7.EF	8.N	9.A
Català	91	100	2	13	--	--	5	2	1
Castellà	1	--	94	47	93	29	56	12	83
Cat./Cast.	1	--	--	24	3	--	--	2	3
No disting.	6	--	2	13	3	71	23	10	5
No pertinent	--	--	--	3	--	--	16	74	7
Altres	--	--	2	--	--	--	--	--	1
Total	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Al quadre 11.6.4 recollim, per a cadascun dels productors i productores i per a les categories 3 a 9, la proporció entre els percentatges d'ús del castellà i el català en cadascuna de les categories⁴

Quadre 11.6.4. Proporció entre els percentatges de castellà i català en les categories 3 a 9 de les activitats de composició

Grup M	3.C	4.F	5.P	6.V	7.EF	8.N	9.A
Francesc	2.6	0.6	4.1	9.7	4.1	3.9	8.5
Simón	4.1	2.5	7.3	2.8	4.5	7*	7.1
Elisabet	7.6	6.5	5.8	35*	4.5	5.7	14.1
Grup C							
Miriam	14.8	20.3	47.0	16.5	34.5	26*	94*
Zaida	10.3	3.5	21.2	15*	46*	12.5	46.0
Alberto	47.0	3.6	93*	29*	11.2	6.0	83.0

Les xifres amb un asterisc (*) indiquen el percentatge d'enunciats en castellà perquè l'absència d'enunciats en català no ha fet possible d'establir l'índex.

⁴ La xifra consignada a cada casella és el resultat de dividir el percentatge d'ús del castellà pel percentatge d'ús del català recollits al quadre 11.6.3. Així per a en Francesc a 3.C, l'índex 2.6 resulta de dividir 65 (percentatge d'ús del castellà en aquesta categoria) per 25 (percentatge d'ús del català en aquesta categoria). D'aquesta manera l'índex indicarà més desequilibri en favor del castellà a mesura que sigui més gran de 1, més equilibri entre les llengües com més s'acosti a 1, i desequilibri en favor del català si és més petit de 1.

El primer que ens interessa d'observar és si en Francesc, l'únic component de la mostra que és usuari habitual de la llengua catalana, té un comportament lingüístic diferenciat respecte dels seus companys. Les dades següents ens permeten de respondre afirmativament a aquest supòsit: a) aquest alumne és qui té un percentatge més alt d'ús de la llengua catalana a les categories 3, 4, 5 i 8 (quadre 11.6.3); b) és l'únic que té un percentatge superior d'ús del català que no del castellà en alguna de les categories, la 4 (quadre 11.6.3); i c) és qui té la proporció més equilibrada en l'ús de castellà i català a les categories 3, 4, 5, 7 i 8 (quadre 11.6.4). Aquests fets, en resum, ens mostren que en Francesc té un comportament lingüístic específic que el porta a emprar més llengua catalana que els seus companys en les activitats de composició en què l'ús d'una llengua o altra depèn exclusivament de factors sociolingüístics.

El mateix tipus de dades, però, ens mostren que un company seu que no és usuari habitual del català té, també, un comportament diferenciat de la resta de productors. En Simón té el percentatge més alt d'ús de la llengua catalana a les categories 6, 7 i 9 (quadre 11.6.3), i té la proporció més equilibrada d'ús de les llengües a la 6 i la 9 (quadre 11.6.4). El factor "llengua d'ús habitual" ens pot servir per justificar el comportament d'en Francesc, però no podem emprar-lo per justificar el d'en Simón. Això vol dir o que la virtualitat explicativa d'aquest factor és limitada o que aquest factor actua indirectament sobre el comportament lingüístic dels companys d'en Francesc. És a dir, que el fet que aquest noi usi més català condiciona favorablement cap a l'ús d'aquesta llengua els seus companys de grup.

Si considerem els resultats individuals en funció dels grups a què pertanyen les productores i productors detectarem factors que dibuixen afinitats entre els membres de cada equip i diferències respecte dels membres de l'altre. Podem observar, per exemple, al quadre 11.6.3 que al grup M l'ús del català en un mínim d'un 10% d'enunciats es produeix a les categories 3, 4, 5 i 7 d'en Francesc, a les categories 3, 4, 5, 7 i 9 d'en Simón, i a les categories 3, 5 i 7 de l'Elisabet; al grup C aquest fet només es produeix a la categoria 4 de la Zaida i l'Alberto. Podem observar al quadre 11.6.4, que a les categories 3, 5, 7 i 9 es produeix una diferència, clara a la 3 i radical a la 5, 7 i 9, en les proporcions d'ús de les dues llengües dels membres de cada grup.

En definitiva, si és clar que hi ha indicis d'un comportament específic d'en Francesc, com a usuari habitual de la llengua catalana, també ho és que aquest comportament no és únic i que es fa extensiu als seus companys de grup.

11.2.1.3 Conclusions

En resum, podríem dir que es confirma la relació entre l'ús del català i determinades activitats de composició: la *Textualització* i la *Lectura*. La llengua base de la interacció en els dos grups és el castellà per raons sociolingüístiques i el canvi cap al català està provocat per les exigències de la tasca proposada per la mestra i pel tipus d'estratègies de composició (els escolars no textualitzen primer en castellà i tradueixen després al català). El canvi de llengua es podrà relacionar, doncs, en termes generals, amb el canvi de context discursiu: les intervencions dirigides als receptors de l'escrit seran, fora de casos excepcionals, sempre en català.

Les diferències en el comportament lingüístic dels dos grups es concreten en el fet que mentre al grup C es contrasta d'una manera força rigorosa l'especialització del català i el castellà per activitats diferents: el primer per a la *Textualització* i la *Lectura*, i el segon per a la resta d'activitats de composició o de relació, al grup M aquesta especialització sembla que es posi en qüestió. No es posa en qüestió l'espai que abasta el català perquè al grup M, com al C, no es produeix en castellà ni la *Textualització* ni la *Lectura*, perquè ni ho permeten les característiques d'aquestes activitats ni les estratègies de composició dels escolars, i no es canvia la norma general de constituir el castellà en llengua base de la interacció. Tot i així, l'espai del català s'expandeix i ocupa el terreny "propi" del castellà, contravenint les normes de caràcter sociolingüístic que tendeixen a constituir aquesta llengua com a base de la relació⁵.

La consideració dels resultats individuals de cada productor i productora ens dóna indicis del comportament específic de l'usuari que té per llengua habitual el català. Aquest comportament específic no és, però, patrimoni

⁵ Establim, doncs, una distinció entre canviar la norma i contravenir-la. Per fer la segona cosa és imprescindible que la norma es mantingui.

exclusiu d'aquest productor, fet que qüestiona el valor explicatiu de la variable "llengua usual" respecte dels usos lingüístics de la mostra. En tot cas, l'extensió de l'especificitat de l'ús del català a tot el grup M ens fa pensar en la possibilitat que la conducta diversa d'en Francesc arrossegui els seus companys a un comportament lingüístic semblant al seu.

11.2.2 Relació entre usos lingüístics i productors

11.2.2.1 Consideracions prèvies

En els apartats 10.1.1 i 10.1.2 hem observat que ni el coneixement ni l'actitud lingüístics no podien ser presos com a factors diferenciadors i determinants dels usos del català i del castellà pels nois i noies de la nostra mostra en l'àmbit de l'escola. Sí que ho eren, en canvi, l'origen dels pares i la llengua familiar, que condicionaven l'ús d'aquestes llengües tant a l'aula com al pati. És aquest factor el que hem emprat per constituir una mostra homogènia pel que fa a la percepció dels usos lingüístics propis i els dels companys a l'escola. Aquesta homogeneïtat s'estén també a l'actitud respecte del català, molt positiva en tots els casos, però disminueix en l'actitud respecte del castellà, que va des d'una valoració neutra a una valoració positiva. Quant al coneixement de la llengua, hem remarcat l'homogeneïtat del grup M i l'heterogeneïtat del C i el nivell general més alt dels components del primer. Hem remarcat, també, la igualtat entre els dos grups pel que fa a la capacitat dels seus membres d'emprar oralment el català en situacions de conversa informal com la que analitzem. En resum, ni les dades sobre el coneixement de la llengua catalana ni les dades sobre les actituds lingüístiques de la nostra mostra ofereixen cap mena de fonament que justifiqui els usos diversos que fan de les llengües.

La prioritització del castellà en els usos lingüístics a casa i a l'escola ha estat el criteri que hem emprat per a la tria de la mostra amb què treballarem. La presència d'un usuari habitual de la llengua catalana (Francesc) en el grup M és un factor diferenciador buscat entre aquest grup i el C. Com que és justament el grup M el que fa més ús del català, és plausible de pensar que la

presència d'en Francesc sigui el que expliqui l'ús superior d'aquesta llengua en les interaccions entre els components del grup. Al quadre 11.2 (apartat 11.1.2), justament hem comprovat que en Francesc és el component del grup que intervé més en la conversa, i a l'apartat 11.2.1 hem observat l'especificitat del seu comportament lingüístic. Caldrà confirmar amb més detall si la seva intervenció directa, produint més enunciats en català, o els efectes de la seva presència, provocant més enunciats en català per part dels seus companys, són factors que, sols o en combinació amb d'altres, expliquen les diferències en els usos lingüístics dels dos grups.

11.2.2.2 Associació Llengua / Productors

La prova estadística del χ^2 ens mostra que hi ha una associació significativa (<0.05) entre aquestes dues variables en els resultats globals dels dos grups (0.00337 per al grup C, i 0.00012 per al grup M). Al grup C aquests resultats es confirmen per a la segona sessió (0.00037), però no per a la primera (0.06060) ni per a la cinquena (0.42555); al grup M l'associació també és significativa a la primera sessió (0.00337) i a la cinquena (0.01209), però no ho és a la segona (0.18496). Aquestes variacions fan pensar que el tipus de tasca que es realitza en cada cas incideix en les activitats que es desenvolupen per dur-la a terme. La variació en les activitats condiona, com hem vist a 11.2.1, les llengües en què es vehicula la conversa i, potser també, com veurem a 11.2.3, la participació major o menor dels productors i productores. La interrelació entre aquests factors haurà de ser tinguda en compte, finalment, per explicar la relació entre els usuaris i les llengües que empren en la conversa.

Per analitzar aquesta relació seguirem tres passos: en primer lloc, observarem com es reparteixen entre els productors i productores els enunciats classificats en cadascuna de les categories lingüístiques; en segon lloc, compararem aquests resultats amb els percentatges de participació global de cadascun dels escolars en el seu grup; i en tercer lloc, comentarem com es reparteix l'ús de les llengües en el conjunt dels enunciats de cadascun dels nois i noies.

1. Observarem ara els resultats globals (quadre 11.7.1) per als dos grups sobre el repartiment entre els productors i productores dels enunciats classificats en cadascuna de les categories referides a la llengua en què són

emesos. Recollim aquestes dades en nombre absolut d'enunciats (n.e.) i en el percentatge que representa aquest nombre (%).

Quadre 11.7.1. Relació Llengua / Productors

CS	Català		Castellà		Cat/Cast		No dist.		No pert.		A.L.	
	n.e.	%	n.e.	%	n.e.	%	n.e.	%	n.e.	%	n.e.	%
Miriam	163	43	403	47	14	33	75	38	42	27	--	--
Zaida	116	30	229	26	14	33	66	34	51	33	--	--
Alberto	104	27	229	26	15	35	54	28	61	40	2	100
Altres	--	--	2	0	--	--	--	--	--	--	--	--
Total	383	100	863	100	43	100	195	100	154	100	2	100

No dist.: no distingible; No pert.: no pertinent; A.L.: altres llengües

CS	Català		Castellà		Cat/Cast		No dist.		No pert.		A.L.	
	n.e.	%	n.e.	%	n.e.	%	n.e.	%	n.e.	%	n.e.	%
Francesc	217	51	187	38	13	32	113	48	19	27	--	--
Simón	115	27	140	28	16	39	67	28	30	43	--	--
Elisabet	91	21	164	33	12	29	57	24	21	30	--	--
Altres	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
Total	423	100	491	100	41	100	237	100	70	100	--	--

Al grup C observem:

- La Miriam produeix gairebé la meitat dels enunciats emesos tant en català (43%) com en castellà (47%). La resta d'enunciats tant pel que fa al català com pel que fa al castellà són produïts gairebé a parts iguals pels altres dos components del grup (30% la Zaida i 27% l'Alberto, per al català; i 26% la Zaida i 26% l'Alberto, per al castellà).
- Els enunciats amb canvi de llengües es distribueixen de manera equilibrada entre tots els components del grup (33% la Miriam i la Zaida, i 35% l'Alberto).

Al grup M podem observar:

- En Francesc produeix la meitat dels enunciats emesos en català (51%) i la resta es reparteixen entre l'Elisabet (21%) i en Simón (27%).

- b) Els enunciats en castellà i els que tenen canvi de llengües es distribueixen d'una manera relativament equilibrada, amb una diferència d'un màxim d'un 10% entre el que en produeix més i el que en produeix menys (28% en Simón i 38% en Francesc per al castellà, i 29% l'Elisabet i 39% en Simón per a el canvi de llengües).

Les diferències entre els dos grups es concreten en dos fets primordials:

- a) Al grup C la participació majoritària de la Miriam es produeix en les dues llengües per un igual, al grup M -en canvi- la participació majoritària d'en Francesc es redueix al català. Això probablement voldrà dir que, en el primer cas, serem només davant d'un fenomen de lideratge de grup i que, en el segon, a banda de possibles lideratges, es tractarà d'un comportament lingüístic específic d'un dels productors. Caldrà veure si aquest comportament específic estarà relacionat amb les activitats de composició o amb factors de caràcter sociolingüístic.
- b) Al grup C el repartiment equilibrat dels usos lingüístics es produeix només en els enunciats amb canvi de llengües. Al grup M el repartiment equilibrat es produeix en els enunciats emesos en castellà i en els que es barregen les llengües.

2. Per poder escatir el valor real del repartiment dels usos lingüístics entre els interlocutors haurem de confrontar-lo amb el percentatge de participació global de cadascun dels escolars en el seu grup. Recollim al quadre 11.7.2 la comparació de les dades del quadre 11.7.1 amb les referides a la participació de cadascun dels membres dels grups en la globalitat de la tasca (quadre 11.2, apartat 11.1.2). Indiquem al costat de cadascun dels percentatges d'ús de les llengües el seu grau de coincidència amb la participació de cada component del grup en la totalitat de la interacció per a la resolució de la tasca: (=) indica coincidència total o aproximació en un marge de +/- 1 punt; (=/+), (=/-) indiquen una diferència d'entre +/- 2 a 5 punts; (+), (-) indiquen una diferència superior als 5 punts.

Quadre 11.7.2. Relació Productors / Llengua

CS	Català	Castellà	Ct / Cs	No dist.	No pert.	A.L.	ES
Miriam	43 =	47 =/+	33 -	38 =/-	27 -	--	42
Zaida	30 =	26 =/-	33 =/+	34 =/+	33 =/+	--	29
Alberto	27 =	26 =/-	35 +	28 =	40 +	100 +	28
Altres	--	0	--	--	--	--	--
Total	100	100	100	100	100	100	100

Cast.: castellà; Ct/Cs: català / castellà; No dist: no distingible; No pert.: no pertinent;

A.L.: altres llengües; ES: percentatge d'enunciats en la suma de les tres sessions.

(--) indica absència d'enunciats d'aquestes categories; (0) indica el valor percentual nul dels enunciats d'aquesta categoria

MS	Català	Castellà	Ct / Cs	No dist.	No pert.	A.L.	ES
Francesc	51 +	38 =/-	32 -	48 =/+	27 -	--	43
Simón	27 =/-	28 =	39 +	28 =	43 +	--	29
Elisabet	21 -	33 +	29 =/+	24 =/-	30 =/+	--	27
Altres	--	--	--	--	--	--	--
Total	100	100	100	100	100	100	100

L'ús del català dels components del grup C és absolutament congruent amb el seu grau de participació. D'entre les categories que ens interessin més *català*, *castellà* i *català / castellà*, només en aquest darrer cas trobem discrepàncies remarcables, per part de la Miriam, que produeix un 9% menys d'enunciats amb canvi de llengües (33%) del que seria esperable (42%), i per part de l'Alberto, que en produeix un 7% més (35%) del que normalment es podria esperar (28%).

En el grup M hi ha discrepàncies remarcables en les tres categories més importants per nosaltres. En els enunciats en català, en Francesc té una producció set punts per sobre (51%) de la seva participació (43%); i l'Elisabet, una producció sis punts per sota (21% / 27%). En els enunciats en castellà l'Elisabet produeix un 6% d'enunciats més (33%) dels que es podria esperar per la seva participació en la tasca (27%). En els enunciats amb canvi de llengües en Francesc produeix un 9% menys d'enunciats (32%) dels esperables (43%); i en Simón, un 10% més (39%) dels que li correspondrien (29%).

Els resultats del grup C confirmarien que el major ús del català per part de la Miriam respon només al seu major nombre d'enunciats, o el que és el mateix,

al seu lideratge. Aquests resultats indiquen, per una altra banda, que no hi ha discordances importants⁶ en el comportament lingüístic dels seus membres.

Els resultats del grup M confirmen el comportament lingüístic específic d'en Francesc i mostren indicis d'un comportament també específic de l'Elisabet. En el primer cas aquest comportament es concreta en la producció de més enunciats en català i menys en castellà del que es podria esperar. En el segon cas, en el fenomen invers. Si això es confirmés, per descriure les causes de les diferències entre els dos grups no ens caldria d'atendre només la participació d'en Francesc, sinó també la de l'Elisabet. És a dir, allò que distingiria un grup de l'altre no seria només la variable del català com a llengua usual d'un dels seus components, sinó allò que fa que l'Elisabet es comporti lingüísticament de manera diferent de l'esperada.

3. Aproximem-nos ara a una altra perspectiva de la mateixa relació: com es reparteix l'ús de les llengües en el conjunt d'enunciats de cadascun dels productors. Partim, també, de la consideració dels resultats globals dels dos grups, expressats en valors absoluts (n.e.) i en valors percentuals (%) (quadre 11.7.3):

Quadre 11.7.3. Relació Productors / Llengua

CS	Miriam		Zaida		Alberto		Altres	
	n.e.	%	n.e.	%	n.e.	%	n.e.	%
Català	163	23	116	24	104	22	--	--
Castellà	403	58	229	48	229	49	2	100
Cat. / Cast.	14	2	14	3	15	3	--	--
No disting.	75	11	66	14	54	12	--	--
No pertinent	42	6	51	11	61	13	--	--
Altres lleng.	--	--	--	--	2	0	--	--
Total	697	100	476	100	465	100	2	100

MS	Francesc		Simón		Elisabet		Altres	
	n.e.	%	n.e.	%	n.e.	%	n.e.	%
Català	217	39	5	31	91	26	--	--
Castellà	187	34	140	38	164	47	--	--
Cat. / Cast.	13	2	16	4	12	4	--	--
No disting.	113	21	67	18	57	16	--	--
No pertinent	19	3	30	8	21	6	--	--
Altres lleng.	--	--	--	--	--	--	--	--
Total	549	100	368	100	345	100	--	--

⁶ Les discordances apareixen només en la categoria *català / castellà*, en què la Miriam produeix per sota del que es podria esperar i l'Alberto per sobre.

El que destaquem del grup C, que confirma observacions que hem fet més amunt, és la semblança dels resultats entre tots els components del grup: tots tenen un percentatge igual d'ús del català i dels enunciats amb canvi de llengües, i un percentatge relativament semblant d'ús del castellà (hi ha només una diferència de 10 punts entre el percentatge màxim, 58% de la Miriam, i el mínim, 48% de la Zaida). Això fa, lògicament, que la proporció entre enunciats en català i en castellà sigui en tots els casos també molt semblant (aproximadament de 2 a 1 en favor del castellà). La suma dels percentatges de les categories *No pertinent* i *No distingible* és també molt semblant en tots els casos (entre un 17% i un 25%).

Pel que fa al grup M, hi ha semblances entre els membres del grup i també amb els components del grup C pel que fa a les xifres referides a la categoria *català / castellà* i a la suma de les categories *No pertinent* i *No distingible*. En canvi, el comportament respecte del castellà i el català no és igual que el del C ni homogeni entre els productors del grup:

a) els resultats en les dues llengües són relativament diferents. La distància entre l'ús màxim i el mínim és de 13 punts tant per al català (Francesc 39% / Elisabet 26%) com per al castellà (Elisabet 47% / Francesc 34%)

b) els resultats en les dues llengües s'ordenen de manera inversa: qui té el percentatge més alt en català té el més baix en castellà (Francesc) i a l'inrevés (Elisabet)

c) el desequilibri entre la producció en català i en castellà augmenta a mesura que disminueix la producció en català i augmenta la del castellà. Així, en Francesc té una producció equilibrada entre les dues llengües (39% català i 34% castellà) i l'Elisabet una producció clarament desequilibrada en favor del castellà (26% català i 47% castellà).

L'homogeneïtat absoluta dels resultats del grup C contrasta amb les diferències del grup M que, encara que relatives, són clares. El que marca aquestes diferències és aquí fonamentalment el comportament d'en Francesc. Mentre que els percentatges d'ús de les llengües de l'Elisabet són molt semblants als dels seus companys del grup C, els d'en Francesc se'n

distancien clarament. La situació d'en Simón és intermèdia entre els seus dos companys de grup i, en certa manera, també atípica. Caldrà veure si aquests comportaments peculiars es poden atribuir al tipus de participació que tenen en la tasca d'escriptura o s'han d'explicar a partir d'un comportament sociolingüístic específic, causat pel fet que el català és la seva llengua usual, en el cas d'en Francesc, o per d'altres raons, en el cas d'en Simón.

11.2.2.3 Conclusions

Un cop descartada la possibilitat que les diferències en els usos lingüístics dels nostres escolars en la conversa per a la producció d'un text escrit pugui atribuir-se al coneixement de la llengua, als usos lingüístics o a les actituds cap al català i el castellà, hem buscat les causes d'aquestes dissemblances en altres factors.

Hem comprovat al grup C un comportament homogeni en els usos del català i del castellà, que es combina amb el lideratge d'un dels seus components, la Miriam. Aquests usos de les dues llengües són proporcionats al percentatge global de participació en la conversa de cadascun dels membres del grup. Sembla, doncs, que la norma d'ús sociolingüístic de prioritització del castellà com a llengua base de la interacció i els constreyniments de la producció escrita, que exigeix el català en la textualització i la lectura, regulen completament la presència de les llengües en la interacció entre els membres d'aquest grup. No sabem encara, però, fins a quin punt aquests usos són condicionats també per les activitats de composició que duen a terme els escolars.

Els resultats del grup M ens mostren, en canvi, un comportament heterogeni entre els seus membres i diferent del que observem al grup C. En primer lloc, comprovem que en Francesc, parlant habitual del català, produeix més en català i menys en castellà del que seria esperable, i que du a terme un ús de les llengües radicalment diferent del dels seus companys del grup C. En segon lloc, observem que l'Elisabet produeix més en castellà i menys en català del que correspondria a la seva participació en la conversa, però que du a terme un ús de les llengües molt semblant als dels seus companys de l'altre grup. Finalment, veiem que en Simón empra les llengües d'una manera força

proporcionada a la seva participació global, però que es comporta de manera diferent dels seus companys del grup C. És a dir, en Francesc té un comportament clarament diferenciat, per raó de la seva llengua habitual o per altres raons que tractarem d'esbrinar, però possiblement no és l'únic responsable del comportament lingüístic del seu grup. L'Elisabet, amb el seu ús no proporcionat de les llengües en relació amb la seva participació en la conversa, i en Simón, amb la seva dissemblança amb el comportament dels seus companys del grup C, tenen també alguna influència en aquests resultats.

11.2.3 Relació entre productors i Activitats d'escriptura

11.2.3.1 Consideracions prèvies

Les dades comentades a l'apartat 11.1.1 sobre les activitats de composició ens han portat a observar en els dos grups una quantitat relativa molt semblant de "generació" de text produïda de manera diferent als dos grups: amb més reflexió i menys distraccions al grup M. A l'apartat 11.1.2 hem remarcat el lideratge d'un membre de cada grup entre els seus companys, però la participació activa de tothom en la resolució de la tasca.

A l'apartat 11.2.1 hem apuntat que hi ha una relació forta entre determinades activitats de composició (*Textualització* i *Lectura*) i l'ús del català, i al 11.2.1 i al 11.2.2 hem comentat la possibilitat que la presència d'un usuari habitual d'aquesta llengua en el grup sigui un factor important en l'explicació del comportament diferent dels dos grups en l'ús de les llengües. Aquí plantejarem la possibilitat que s'estableixi un pont entre aquestes dues darreres consideracions. Si donem per bona la relació directa entre determinades activitats de composició i determinades llengües, la tendència d'un productor a emprar-ne una o altra podria estar condicionada -entre d'altres possibles factors- per la seva especialització dins del grup en aquelles activitats que demanen una llengua determinada i que no permeten, per tant, la tria de llengua pels productors.

11.2.3.2 Associació Productors / Activitats de composició

La prova estadística del χ^2 ens mostra que entre les variables Activitat de composició i Productors hi ha una associació significativa (<0.05) en totes les sessions del grup M: sessió 1 (0.02763), sessió 2 (0.03941), sessió 5 (0.02005), i en la seva suma (0.00002). En el grup C, també ens trobem una associació significativa si considerem la suma de les sessions (0.00013), que no es confirma en totes si les considerem d'una en una: l'associació és significativa en la primera i la segona (0.00001), però no en la cinquena (0.18301). Sembla que es pot dir, doncs, que hi ha tant en un grup com en l'altre una tendència dels productors a especialitzar-se en alguna activitat de composició per sobre de les altres i que aquesta tendència serà més marcada globalment al grup M que no al C.

Intentarem tot seguit descriure aquest fenomen, i ho farem a partir de tres observacions: 1) la participació de cada productor en cadascuna de les activitats de composició del seu grup, 2) la comparació dels resultats del punt anterior amb la participació global de cada productor en el conjunt de les sessions, i 3) la distribució de les activitats de composició en la totalitat dels enunciats de cada escolar.

1. Al quadre 11.8.1 recollim el percentatge de participació de cadascun dels productors en la totalitat de cadascuna de les activitats de composició desenvolupades tot al llarg de la interacció per a la producció de la història de ficció.

Quadre 11.8.1. Associació Activitats de composició / Productors

CS	1.T	2.L	3.C	4.F	5.P	6.V	7.EF	8.N	9.A
Miriam	44	43	42	37	52	48	50	25	40
Zaida	29	31	32	20	29	33	22	36	29
Alberto	27	26	27	43	19	19	27	38	31
Altres	--	--	--	--	--	--	--	--	0
Total	100	100	100	100	100	100	100	100	100

1. Textualització, 2. Lectura, 3. Contingut, 4. Forma, 5. Procediments, 6. Valoració, 7. Expressions fàtiques, 8. No comprensible, 9. Altres. (--): categories sense enunciats; (0): categories amb un percentatge d'enunciats inferior a 0.5%

MS	1.T	2.L	3.C	4.F	5.P	6.V	7.EF	8.N	9.A
Francesc	50	60	40	35	54	38	43	31	28
Simón	30	18	31	32	22	32	30	32	34
Elisabet	20	22	29	33	24	30	27	38	38
Altres	--	--	--	--	--	--	--	--	--
Total	100	100	100	100	100	100	100	100	100

La intervenció desigual entre els productors de cada grup en gairebé totes les activitats és un tret comú dels dos equips de treball, però és una característica que ens permet, alhora, de percebre el funcionament diferent d'aquests equips.

Al grup C podem observar el següent:

- a) la distància entre el percentatge menor i major de participació en una activitat oscil·la entre un 11% (a la categoria 9, Miriam 40% / Zaida 29%) i un 33% (a la categoria 5, Miriam 52% / Alberto 19%), amb una mitjana d'un 20% en les 9 categories i una distància de 22 punts entre la separació màxima i la mínima.
- b) La productora amb major participació en set de les nou activitats és la Miriam, que hi acapara entre el 40% i el 52% dels enunciats. En aquests casos les distàncies entre els percentatges d'intervenció de la Zaida i l'Alberto entre ells sempre són molt menors que els que els separen de la Miriam (per exemple, a la categoria 1, la diferència entre la Zaida i l'Alberto és de dos punts i la distància de la primera amb la Miriam és de 15 punts).

Al grup M observem:

- a) la distància entre la participació màxima i la mínima oscil·la entre un 3% (a la categoria 4, Francesc 35% / Simón 32%) i un 38% (a la categoria 2, Francesc 60% / Elisabet 22%), amb una mitjana d'un 17% en les 9 categories i una separació de 35 punts entre la separació màxima i la mínima en les diferents activitats.

- b) el productor amb major participació, també en set de les nou activitats, és en Francesc, en cinc d'aquestes activitats (categories 1, 2, 3, 5 i 7) produeix un mínim delc 40% dels enunciats del grup. En aquests casos les distàncies en els percentatges d'intervenció entre en Simón i l'Elisabet són sempre menors que els que els separen d'en Francesc (a la categoria 5, per exemple, només hi ha una diferència de 2 punts entre en Simón i l'Elisabet, però n'hi ha una de 30 entre aquesta darrera i en Francesc).

En resum, la característica comuna que destaquen aquestes xifres és el lideratge d'un alumne que es produeix en el dos grups i la tendència dels altres dos companys de cada equip a quedar en un segon lloc en un pla d'igualtat relativa. Ara bé, en el marc d'aquests trets comuns es dibuixen diferències significatives per elles mateixes i perquè tendeixen a corroborar alguns trets del funcionament dels dos grups que hem observat en apartats anteriors.

Les amplituds diferents de la distància (22 punts al grup C i 35 a l'M) entre les separacions màxima i mínima en la participació dels components dels grups en les diferents activitats és un indicati del caràcter més homogeni i regular del grup C i heterogeni i variable de l'M, que observem a través de les dades següents:

- a) Al grup C en totes les activitats excepte les categories 8 i 9 (*Expressions no comprensibles* i *Altres comentaris*) hi ha una diferència de com a mínim un 15% de participació entre la màxima i la mínima, i en les categories 8 i 9 aquesta diferència és superior al 10%⁷. Al grup M, en canvi, la diferència mínima del 15% es produeix només en 4 ocasions (categories 1, 2, 5 i 7) i de les cinc restants en tres (categories 4, 6 i 8) no arriba al 10%⁸.

- b) Al grup C a les categories *Textualització* i *Lectura*, especialment rellevants en la nostra anàlisi, s'hi produeix una diferència de 17 punts entre les participacions màxima i mínima. Al grup M, en canvi, trobem una diferència

⁷ Grup C. 1. Textualització: 44-27=17; 2. Lectura: 43-26=17; 3. Contingut: 42-27=15; 4. Forma: 43-20=23; 5. Procediments: 52-19=33; 6. Valoració: 48-19=28; 7. Expressions fàtiques: 50-27=23; 8. No comprensible: 38-25=13; 9. Altres: 40-29=11.

⁸ Grup M. 1. Textualització: 50-20=30; 2. Lectura: 60-18=42; 3. Contingut: 40-29=11; 4. Forma: 35-32=3; 5. Procediments: 54-22=32; 6. Valoració: 38-30=8; 7. Expressions fàtiques: 43-27=16; 8. No comprensible: 38-31=7; 9. Altres: 38-28=10.

de 30 punts en la primera i una diferència de 42 punts en la segona. Aquest fet possiblement es relaciona amb les particularitats del comportament d'en Francesc que hem recollit a l'apartat 11.2.2.3.

Les diferències entre els grups, doncs, poden concretar-se en els rols que s'atorguen els participants. En el grup C són força regulars: sempre predomina la Miriam en la interacció i la Zaida i l'Alberto queden en un segon pla a una distància amb poques alteracions, aquesta tònica es trenca només en el *Comentari de la forma* (categoria 4) i en els *Altres comentaris* (categoria 9). En el grup M, en canvi, el predomini d'en Francesc és variable: rotund en tres activitats (*Textualització*, *Lectura* i *Procediments*), mitjà en dues (*Contingut* i *Expressions fàtiques*) i pràcticament inexistent en altres dues (*Comentari de la forma* i *Valoració*). Aquest predomini es trenca en favor de l'Elisabet en dues ocasions (categories 8 i 9). Que el predomini d'en Francesc es produeixi a les activitats de *Textualització* i *Lectura* i el de l'Elisabet a *Altres comentaris* segurament servirà per explicar el seu comportament lingüístic detectat a l'apartat 11.2.2.2.

2. Igual com hem fet en el quadre 11.7.2 de l'apartat 11.2.2.2, compararem els resultats del quadre 11.8.1 (Associació Activitats de composició / Productors) amb els percentatges de participació global de cadascun dels escolars en el seu grup, recollits en el quadre 11.2 de l'apartat 11.1.2. Aquesta comparació (quadre 11.8.2) ens permetrà d'observar si el comportament de les productores i productors s'adiu als seus percentatges de participació globals o si hi ha desviacions que configuren rols especialitzats en la composició per a cadascun: l'especialista de la textualització, del contingut o del comentari de la forma, per exemple. Les desviacions que poguessin afectar les activitats de *Textualització* i *Lectura* tindrien forçosament una incidència important en els percentatges d'utilització del català. Indicarem a cada casella, com ho hem fet abans al quadre 11.7.2, al costat de cada xifra, el seu grau d'aproximació o de distància respecte del percentatge de participació global (E.S.) seguint la notació i els criteris següents: (=) indica coincidència total o aproximació en un marge de +/- 1 punt; (=/+) i (=/-) indiquen una diferència d'entre +/- 2 a 5 punts; (+) i (-) indiquen una diferència d'entre +/- 6 i 10 punts; (++) i (--) indiquen una diferència superior als +/- 10 punts.

Quadre 11.8.2. Relació entre l'associació Activitats de producció / Productors i la participació global dels productors en la tasca

CS	1.T	2.L	3.C	4.F	5.P	6.V	7.EF	8.N	9.A	E.S.
Miriam	44 =/+	43=	42=	37=	52+	48+	50+	25--	40=-/	42
Zaida	29=	31=/+	32=/+	20-	29=	33=/+	22-	36+	29=	29
Alberto	27=	26=	27=	43++	19-	19-	27=	38+	31=/+	28
Altres	--	--	--	--	--	--	--	--	0	--
Total	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

E.S.: percentatge d'enunciats en la suma de les tres sessions. (--) categories sense enunciats; (0) categories amb un percentatge d'enunciats inferior a 0.5%

MS	1.T	2.L	3.C	4.F	5.P	6.V	7.EF	8.N	9.A	E.S.
Francesc	50+	60++	40=-/	35-	54++	38=-/	43=	31--	28--	43
Simón	30=	18--	31=/+	32=/+	22-	32=/+	30=	32=/+	34=/+	29
Elisabet	20-	22=-/	29=/+	33+	24=-/	30=/+	27=	38++	38++	27
Altres	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
Total	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Al grup C observem les particularitats següents:

a) Els percentatges de les activitats són congruents⁹ per a tots els alumnes amb els percentatges de participació en la globalitat de les sessions en les categories 1 (*Textualització*), 2 (*Lectura*), 3 (*Contingut*) i 9 (*Altres comentaris*).

b) En les activitats de *Comentari de la forma*, *Comentari dels procediments de producció* i *Comentaris valoratius*, i en els enunciats dedicats al manteniment de la interacció (*Expressions fàtiques*) (categories 4, 5, 6 i 7), en canvi, hi ha divergències en dos dels components del grup.

c) En la categoria 8 (*Expressions no comprensibles*) les divergències es produeixen en tots els components del grup.

Al grup M observem aquests fenòmens:

a) La congruència en els percentatges de tots els membres del grup es produeix a les categories 3 (*Contingut*), 6 (*Valoració*) i 7 (*Expressions fàtiques*).

⁹ Considerarem congruents els resultats amb una desviació màxima d'un 5%

b) El predomini relatiu de la divergència (2 membres divergents i un de congruent) es produeix a la resta de categories: 1. *Textualització*, 2. *Lectura*, 4. *Comentari sobre la forma*, 5. *Comentari sobre els procediments*, 8. *Expressions no comprensibles*, 9. *Altres comentaris*.

Les diferències entre els dos grups es poden establir en termes quantitius i en termes qualitius. Seguint els primers observarem que el conjunt d'activitats en què es posa de relleu la congruència dels components dels grups (apartats (a) i (b) dels paràgrafs anteriors) representen per al grup C un 54.6% dels enunciats¹⁰ i per al grup M un 38.2%¹¹. És a dir, els components del grup C es distribueixen les activitats de composició d'una manera directament proporcional a la seva participació global en la conversa en més de la meitat dels seus enunciats, una vegada de cada dues. Els components del grup M, en canvi, ho fan una mica menys de dues vegades de cada cinc. La diferència no és gran però és interessant de fer-la patent pel valor que pot tenir al costat d'altres observacions.

Des d'un punt de vista qualitatiu és molt significatiu al grup C que la congruència se centri, per una banda, en les activitats de *Textualització* i *Lectura*, que exigeixen l'ús del català (veure quadre 11.6.2 de l'apartat 11.2.1.2), i per l'altra en les de *Contingut* i *Altres comentaris*, que són de les que tenen un nivell més alt d'ús del castellà (veure quadre 11.6.2 de l'apartat 11.2.1.2). Al grup M, en canvi, en tres d'aquestes categories decisives per la llengua que s'hi empra (*Textualització*, *Lectura* i *Altres comentaris*) el comportament dels productors no és congruent amb la seva participació general en la interacció: en primer lloc, en Francesc textualitza i llegeix molt més del que es podria esperar, mentre que l'Elisabet textualitza i en Simón llegeix menys del que els correspondria; en segon lloc, en Francesc té una presència molt més reduïda i l'Elisabet molt més gran del que es podria esperar a la categoria *Altres comentaris*. El primer fenomen incideix de manera directa en la quantitat de llengua catalana que empraran aquests tres productors, el segon en la quantitat de llengua castellana. La congruència en l'actuació dels components del grup M es concreta en les categories 3

¹⁰ Segons el quadre 1 (apartat 11.1.1), per al grup C la suma dels percentatges de les categories 1 (18%), 2 (4.4%), 3 (12.3%), i 9 (19.9%) és de 54.6%.

¹¹ Segons el quadre 1 (apartat 11.1.1), per al grup M la suma dels percentatges de les categories 3 (10.1%), 6 (13%), 7 (15.1%) és de 38.2%.

(*Contingut*), 6 (*Valoració*), 7 (*Expressions fàtiques*) i 4 (*Comentari de la forma*). La primera és la més marcada respecte de la llengua en què es concreta (el castellà en un 72% dels casos (quadre 11.6.2, apartat 11.2.1.2)) però les altres són menys significatives des del punt de vista de les llengües que s'hi empren i ofereixen un marge relativament ampli de variació com mostra el quadre 11.6.2 de l'apartat 11.2.1.2.

3. Finalment observarem la relació entre els productors i les activitats de composició que desenvolupen des del punt de vista de la distribució d'aquestes activitats en cadascun dels membres dels dos grups. El quadre 11.8.3 recull aquestes dades, per al conjunt de les sessions de treball, en termes de nombre absolut d'enunciats i dels percentatges que representa aquest nombre en cada cas.

Quadre 11.8.3. Associació Productors / Activitats

CS	Miriam		Zaida		Alberto		Altres	
	n.e.	%	n.e.	%	n.e.	%	n.e.	%
1. Textualització	129	18	85	18	81	17	--	--
2. Lectura	31	4	22	5	19	4	--	--
3. Contingut	84	12	64	13	54	12	--	--
4. Forma	33	5	18	4	38	8	--	--
5. Procediments	81	12	46	10	30	6	--	--
6. Valoració	60	9	41	9	24	5	--	--
7. Exp. fàtiques	111	16	50	10	61	13	--	--
8. No comprens.	38	5	55	12	58	12	--	--
9. Altres	130	19	95	20	100	21	2	100
Total	697	100	476	100	465	100	2	100

MS	Francesc		Simón		Elisabet		Altres	
	n.e.	%	n.e.	%	n.e.	%	n.e.	%
1. Textualització	134	24	81	22	55	16	--	--
2. Lectura	46	8	14	4	17	5	--	--
3. Contingut	51	9	40	11	37	11	--	--
4. Forma	26	5	24	6	25	7	--	--
5. Procediments	98	18	41	11	44	13	--	--
6. Valoració	62	11	53	14	49	14	--	--
7. Exp. fàtiques	81	15	57	15	52	15	--	--
8. No comprens.	26	5	27	7	32	9	--	--
9. Altres	25	5	31	8	34	10	--	--
Total	549	100	368	100	345	100	--	--

L'observació d'aquestes dades no ens ofereix cap novetat respecte del que hem comentat fins ara en aquest apartat. En sintonia amb el que hi hem

afirmat al punt 2, al grup C trobem un percentatge semblant de dedicació de cadascun dels components del grup a les activitats tipificades a les categories 1, 2, 3 i 9, i percentatges amb algunes diferències a la resta: la suma dels percentatges de les activitats de comentari (categories 4, 5 i 6) és per a la Miriam d'un 26%, per a la Zaida d'un 23% i per a l'Alberto d'un 19%. També en sintonia amb el que recollim al punt 2, el grup M no segueix l'homogeneïtat del C en aquests casos: en les activitats de *Textualització* i *Lectura* hi destaca en Francesc ($24\%+8\% = 32\%$) per sobre d'en Simón ($22\%+4\% = 26\%$) i l'Elisabet ($16\%+5\% = 21\%$), i en els *Altres comentaris* hi destaca l'Elisabet (10%). És en les activitats de comentari (categories 4, 5 i 6) que aquest grup es mostra més homogeni que el C: la suma dels percentatges d'en Francesc és 34%, la d'en Simón és 31%, i la de l'Elisabet és 34%.

11.2.3.3 Conclusions

El conjunt d'observacions d'aquest apartat ens permeten de concloure que els dos grups presenten alguns trets comuns pel que fa a la manera com els seus components solucionen els problemes que els presenta la producció del text escrit. A tots dos hi apareix clarament un element que lidera el grup però que deixa espai per a la participació dels companys, que solen compartir en peu d'igualtat el segon pla en l'intercanvi comunicatiu. El lideratge dels dos grups, però, és diferent perquè els productors i productores del grup C tenen un comportament més homogeni que els del grup M en algunes activitats especialment significatives.

Aquesta homogeneïtat l'hem observada en funció de la distribució de les activitats de composició entre els components de cada grup i del percentatge d'enunciats que es veuen afectats per aquestes activitats. Al grup C aquesta distribució és neutra, és a dir, no comporta cap mena d'especialització de cap component del grup en una determinada activitat en quatre categories: *Textualització*, *Lectura*, *Elaboració del contingut* i *Altres comentaris*. Això vol dir que tothom textualitza, llegeix, elabora contingut o es distreu amb comentaris no relacionats amb la feina en un grau proporcionat a la seva participació global en la interacció. Aquestes quatre activitats abasten una mica més de la meitat dels enunciats. Al grup M la distribució neutra es dona en tres categories (*Elaboració de contingut*, *Comentari valoratiu* i

Expressions fàtiques) que abasten una mica més d'una tercera part dels enunciats. Hi ha, doncs, una diferència entre els dos grups pel que fa a la quantitat d'interacció que respon a actuacions neutres dels interlocutors, en el sentit que acabem de donar el terme neutre.

Més important, però, que aquesta diferència quantitativa és la diferència qualitativa que es desprèn del tipus d'activitats en què es produeix el comportament homogeni. Les activitats de *Textualització* i *Elaboració del contingut* són centrals des del punt de vista dels processos de composició i des del punt de vista de la llengua en què es formalitzen (són activitats clarament diferenciades per aquest fet, la primera es produeix pràcticament sempre en català i la segona pràcticament sempre en castellà). La *Lectura* té un paper secundari en els processos de composició, però és molt significativa des del punt de vista de la llengua en què pren forma, sempre el català; la categoria *Altres comentaris* representa la "no composició", però també és molt significativa per la llengua que s'hi empra, normalment el castellà.

És a dir, l'homogeneïtat del grup C es manifesta en activitats especialment significatives des del punt de vista dels processos de composició, des del punt de vista de la definició de la llengua en què es formulen o des dels dos punts de vista alhora. Al grup M, en canvi, no hi ha homogeneïtat en el comportament dels productors i productores en aquestes activitats (*Textualització*, *Lectura*, *Altres comentaris*) sinó en activitats menys significatives tant des del punt de vista dels processos de composició com des del punt de vista de la llengua en què es concreten (*Comentaris valoratius*, *Expressions fàtiques*).

La diversitat d'actuació dels components del grup M en les activitats de *Textualització*, *Lectura* i *Altres comentaris* afectarà segurament els seus usos lingüístics globals: que en Francesc textualitzi i llegeixi força més del que es podria esperar afectarà la seva quantitat global d'enunciats en català, i que es distregui menys produint altres comentaris, la seva quantitat de castellà; que l'Elisabet textualitzi menys del que li tocava afectarà negativament la seva producció en català, i que produeixi més *Altres comentaris* dels esperables afectarà positivament la seva producció en castellà; finalment, que en Simón

llegeixi menys del que correspondria afectarà negativament la seva producció en català.

Com ja es dibuixava a l'apartat 11.2.2.3, no sembla que les particularitats en el comportament lingüístic del grup M siguin atribuïbles només a la presència d'un parlant habitual del català, que pel fet de ser-ho dugui a terme uns usos lingüístics diferenciats dels dels seus companys. En primer lloc, el major ús del català d'en Francesc es deu en bona part no a un comportament específic en l'ús de les llengües sinó a un comportament específic en les activitats de composició: en Francesc parla més català perquè textualitza i llegeix més que els seus companys i més del que li correspondria si els components del grup s'haguessin distribuït de manera equilibrada les activitats de composició; i parla menys castellà perquè intervé menys en els comentaris aliens a la composició, que solen fer-se en aquesta llengua. En segon lloc, en Francesc no és l'únic responsable del comportament lingüístic del seu grup. La manera com l'Elisabet i en Simón acaren els processos de composició estan directament relacionats amb els seus usos lingüístics i, per tant, amb els del conjunt del grup.

11.2.4 Recapitulació i conclusions

1. Els resultats analitzats fins aquí ens permeten de fer-nos una idea clara sobre la utilització del català i del castellà en les converses per a la producció grupal d'un text per part d'escolars de llengua familiar castellana. Es fa evident que la llengua base de la interacció entre els components dels dos grups de la nostra mostra és el castellà. És a dir, que les normes generals de caràcter sociolingüístic respecte de l'ús social de les llengües traspassen les fronteres de l'escola i arriben a les aules on se segueixen programes d'immersió lingüística. Aquest fet, com hem comentat a l'apartat 8.1.2, ha estat comprovat per als usos del català i el castellà a Catalunya (I.Vila, 1995; X.Vila, 1996). Tarone i Swain (1995) fan el mateix per als usos del francès i l'anglès en els programes canadencs d'immersió al francès d'escolars anglòfons ¹².

¹² Tarone i Swain (1995) parlen d'un ús diglòssic de l'anglès (L1) i el francès (L2) a les aules de les escoles d'immersió, en què la L2 esdevé exclusivament la llengua institucional i la L1 la llengua de relació no institucional i, per tant, el vehicle de relació usual entre els escolars.

Es fa evident però, també, que hi ha situacions en la interacció que exigeixen l'ús del català pels interlocutors. Els canvis de llengua en aquestes situacions, és a dir, l'abandonament de la llengua base de relació, el castellà, pel català és degut no a raons de caràcter sociolingüístic sinó a exigències derivades de les activitats de composició escrita. Les tasques de textualització, és a dir, de producció oral de propostes de text per posar-les a la consideració dels companys, o de dictat, subvocalització o repetició d'una proposta de text exigeixen de manera ineludible el canvi al català. I això es veu reforçat, a més, pel fet que les estratègies dels nostres productors - segurament les estratègies de la majoria d'escolars que tenen el castellà com a llengua habitual- són d'evitar una pràctica comuna en l'escriptura en llengües estrangeres: la textualització prèvia en la L1, que després es tradueix a la L2. L'ús del català es fa inevitable també en les activitats de lectura dels textos auxiliars de diversa mena que manegen els escolars: els fornits per la mestra per facilitar els processos de composició, les produccions prèvies d'ells mateixos que serveixen de base al nou text que componen, el mateix text que estan composant, els diccionaris, etc. Les exigències de la tasca, doncs, i les característiques de les estratègies de composició són a la base de la presència del català en la interacció per a la composició escrita d'un text en aquesta llengua.

Així, dues menes de factors expliquen l'ús de les llengües en aquestes situacions de producció grupal: els factors sociolingüístics i els factors cognitius referits a les exigències del processament de la llengua per al seu ús.

La incidència d'aquests darrers ens portaria clarament al que a l'apartat 8.1.4 hem definit com a *commutació*: una situació en què el pas d'una llengua a l'altra coincideix amb un canvi de context discursiu. Efectivament, no totes les activitats de composició que es reflecteixen en els diàlegs dels nostres escolars estan dirigides als mateixos interlocutors: unes, les de *Textualització* i *Lectura*, remetent a interlocutors absents (encara que en la *Lectura* es tracti de repetir per als interlocutors presents allò que s'ha dit als absents); unes altres, tota la resta, remetent als interlocutors presents. Els canvis del castellà al català, entre altres possibles raons, són causa i efecte d'aquestes modificacions del context.¹³

¹³ Aquesta observació ens podria portar a eliminar als factors cognitius en el canvi de llengües, que

2. Els dos grups que hem analitzat mostren un comportament diferent en la realització de les tasques per a la solució del problema d'escriptura que els planteja la mestra.

L'equip conformat únicament per usuaris habituals només del castellà, el grup C, se cenyeix de manera estricta al patró establert: la seva llengua base de relació és sempre el castellà i el canvi al català es produeix només quan el canvi d'activitat (el canvi de context) ho demana. L'equip amb un membre que és prioritàriament usuari del català, el grup M, tot i seguir aquest patró el fa entrar en tensió perquè -encara que en un grau modest- qüestiona el repartiment d'espais entre les llengües. No modifica els espais propis de cada llengua: el català és la llengua de les activitats de *Textualització* i *Lectura*, i el castellà la llengua base de la interacció, però aquest segon principi és conculcat de manera clara en força casos.

Una diferència decisiva entre els grups pel que fa a l'ús de les llengües es perfila, doncs, en l'àmbit de les normes sociolingüístiques, que afecten la tria de llengües en totes les activitats de composició excepte la *Textualització* i la *Lectura*, i no en el que hem definit com a normes cognitives, que afecten el canvi de llengües en les activitats de textualització i lectura.

3. L'observació dels resultats individuals en la relació entre l'ús de les llengües i les activitats de producció en què els productors no es veuen constrets a emprar el català (categories 3, 4, 5, 6, 7, 8 i 9) confirma les diferències entre els dos grups i mostra el comportament particular d'alguns productors. Aquest comportament diferenciat detectat en les activitats que no exigeixen l'ús del català afecta el productor que té per llengua habitual el català, però no únicament a ell, els seus companys d'equip fan, també, en un grau o altre un ús específic de les llengües respecte dels membres de l'altre grup. Sembla que la presència d'aquest usuari habitual del català condiciona els usos lingüístics de tot l'equip.

L'augment de la presència del català en la conversa en el grup M és degut, possiblement, tant al fet que aquest individu té un comportament lingüístic

assimilariem a una de les formes de commutació, la forçada pels canvis d'interlocutors. Tot i així, preferim de mantenir-los diferenciats dels sociolingüístics per no diluir el pes important que tenen en els fenòmens de canvi de llengües els factors lingüístics lligats al processament de la informació.

especial com al fet que els seus usos lingüístics condicionen en algun grau o altre el comportament lingüístic dels companys. Aquesta darrera afirmació es desprèn de les dades que hem manejat però no està justificada ni explicada per aquestes dades. Ens cal una anàlisi qualitativa de la interacció per observar si es confirma aquest supòsit i per descriure com es produeix.

4. La major participació en la conversa d'un component de cada grup: la Miriam al C i en Francesc a l'M, dibuixa un tret comú en les relacions entre els membres de cadascun dels equips, que és l'acceptació per part de tots d'un lideratge i la participació de tothom en la realització de la tasca en funció d'aquest lideratge.

La diferència entre els grups és que aquest lideratge es du a terme en condicions força diferents en un equip i l'altre. Una de les manifestacions d'aquesta diferència ens la dóna el que tipifica l'actuació dels líders respecte de la dels seus companys. En el terreny dels usos lingüístics mentre que la major participació de la Miriam no s'acompanya d'un ús diferent de les llengües respecte dels companys de grup (la Miriam empra la mateixa proporció de català i castellà en la conversa que la resta de membres del seu grup) la major participació d'en Francesc s'acompanya d'un ús diferenciat de les llengües: en Francesc empra una proporció més alta de català i més baixa de castellà que els seus companys de grup. Allò que diferencia la Miriam dels seus companys és la seva major participació en la interacció i tot el que això suposa, és a dir, el que comporta un lideratge. Allò que diferencia en Francesc de la resta del grup és, a més del lideratge, un comportament lingüístic específic.

Arribem, així, a la constatació d'un altre factor diferenciador dels dos grups: la diversitat del seu grau d'homogeneïtat. El grup C és molt homogeni pel que fa als percentatges d'ús de cadascuna de les llengües pels seus components, el grup M presenta -en canvi- un grau d'heterogeneïtat considerable. Una part d'aquesta heterogeneïtat es podrà explicar pel comportament diferent del productor que té per llengua usual el català en les activitats de composició que no exigeixen aquesta llengua i per la possible incidència d'aquest comportament en el dels seus companys de grup, però no

podem deixar de banda l'efecte que les diferències en els processos de composició en els dos grups poden tenir en els seus usos lingüístics.

5. Hem observat algunes diferències generals en la gestió de la producció del text de cadascun dels grups. Tots dos produeixen una quantitat semblant d'enunciats destinats globalment a generar text i contingut, encara que al grup C es prioritza lleugerament l'elaboració del contingut i a l'M la producció de text. Ara bé, aquesta producció s'acompanya de força més reflexió sobre la manera de dur-la a terme i sobre el text produït a M que no a C, i es fa, a més, amb moltes menys distraccions en el primer grup que no en el segon.

Una altra diferència entre els dos grups es detecta en les activitats predominants en les diferents sessions de treball. La incidència sobre els canvis de llengua de les activitats globalment prioritzades a cada grup és difícil d'escatir, però probablement és poc important perquè en totes la llengua base de la interacció és el castellà. La incidència de les diferències en el desenvolupament de les sessions no té sentit de plantejar-se donat que ens estem referint als resultats globals.

6. El que té sentit de plantejar-se, en canvi, és els rols com a productors que els components dels grups adopten en la interacció per a la composició, més enllà de la seva actitud de lideratge o de subordinació a les observacions o directrius dels companys. La possible especialització en determinades activitats per part d'un productor pot condicionar i explicar els seus usos lingüístics. En el nostre cas, ens ha interessat de saber si el comportament lingüístic específic dels membres del grup M es pot explicar en alguna mesura o altra pel tipus d'activitats que desenvolupen prioritàriament tot al llarg de la interacció per a la producció de la seva història. I els resultats de l'observació han estat concloents.

Mentre que els components del grup C es reparteixen de manera equilibrada les activitats de composició de manera que tothom textualitza, elabora contingut, fa comentaris, etc. d'una manera proporcionada a la seva participació en la conversa, dos components del grup M s'especialitzen en determinades activitats, i aquesta especialització és congruent amb

l'especificitat detectada en els seus usos lingüístics: en Francesc, que mostrava un ús del català superior i un del castellà menor dels habituals, textualitza i llegeix més que els seus companys, activitats que exigeixen el català, i dedica menys temps a parlar s'altres coses, activitat que normalment es realitza en castellà; l'Elisabet, que mostrava un ús del català inferior i un de castellà superior del que seria esperable, textualitza i llegeix menys, i es distreu més del que li correspondria per al seu grau de participació en la conversa. És a dir, és clar que el rol que desenvolupen els productors en la interacció per a la composició és un factor condicionant dels seus usos lingüístics i, per tant, de l'equilibri o el desequilibri en l'ús de les llengües que hi empren.

És interessant de remarcar aquí, també, que l'homogeneïtat de comportament en les activitats de composició es produeix en el grup més heterogeni des del punt de vista del seu coneixement del català, el C, i que el comportament més heterogeni en la composició correspon al grup més homogeni des del punt de vista del coneixement lingüístic¹⁴, l'M. Aquest fet no demostra res però podria ser pres com un indicatiu de suport a la idea que a partir d'un determinat dintel·l en el domini de la segona llengua, el seu grau de coneixement afecta poc les activitats de composició¹⁵.

7. En síntesi, el resultat que es dibuixa és que els usos lingüístics en la interacció grupal per a la composició escrita es regulen segons un doble patró, una norma de caràcter sociolingüístic i una norma de caràcter cognitiu. En el primer cas es tracta d'una norma social, acceptada pels productors, però que admet modificacions fruit d'una negociació i d'un acord entre els interlocutors. En el segon cas es tracta d'una norma lligada a les característiques de les nostres capacitats de coneixement i d'ús de les llengües i, per tant, no modificable. La llengua d'ús habitual dels components del grup pot incidir en la norma sociolingüística fent que se segueixin les seves directrius o que es tendeixi a subvertir-les, és a dir, que es canviï una norma per una altra. El tipus de relació establerta entre els components del grup o la seva actitud respecte dels processos de composició, en canvi, no

¹⁴ Veure apartat 9.1.3.1

¹⁵ A l'apartat 3.2 hem parlat de la incidència del coneixement de la llengua en els processos de composició i en el 2.2.1.2 de la importància de la transferència intralingüística en l'escriptura dels usuaris amb un nivell alt de coneixement de la L2

modificarà els aspectes fonamentals de la norma cognitiva¹⁶ encara que pugui incidir en els resultats de la seva aplicació.

¹⁶ Es poden canviar les estratègies de textualització però no l'exigència d'emprar-hi la llengua en què s'escriu en un moment o altre del procés.

12. ANÀLISI QUALITATIVA DE LA INTERACCIÓ

En aquest capítol canviem la perspectiva de l'aproximació als nostres protocols. L'anàlisi quantitativa de les relacions entre les activitats de composició explicitades pels enunciats, les llengües en què els enunciats es formulen i els emissors que els produeixen ens ha permès d'arribar a algunes conclusions respecte dels factors que incideixen en l'ús del català i del castellà en la interacció per a la composició grupal d'un text en català. Ens queden per observar, però, dues qüestions per completar la nostra anàlisi. Hem atestat el comportament lingüístic particular del component del grup M que és usuari habitual del català, però no hem pogut calibrar el possible efecte d'aquest comportament en els usos lingüístics dels seus companys. Això és el que intentarem de fer en el primer apartat d'aquest capítol a través de l'anàlisi de les interaccions entre els components del grup.

Fins ara ens hem referit fonamentalment a les situacions en què hi ha coincidència entre les fronteres de canvi de llengua i les fronteres de canvi d'activitat, però no hem atès les situacions, poc rellevants des d'un punt de vista quantitatiu però qualitativament interessants, en què els canvis de llengua es produeixen dins d'un enunciat. Aquest serà el tema que desenvoluparem en el segon apartat del capítol.

12.1 ELS CANVIS DE LLENGUA NO NORMATIUS

Un cop establertes les regles generals per les quals es regeixen els canvis de llengua en la conversa entre els components dels grups: unes normes de caràcter sociolingüístic que prioritzen el castellà com a llengua base d'interacció i unes normes de caràcter cognitiu que exigeixen l'ús del català en determinades activitats d'escriptura, observarem els casos en què aquestes

normes no es compleixen per intentar d'esbrinar quines són les causes d'aquestes transgressions i fins a quin punt podem observar-hi regularitats que les expliquin. Per fer-hi referència parlarem d'enunciats *normatius* i *no normatius* segons si se cenyeixen o no als constreyniments sociolingüístics o cognitius de què estem parlant. Les tries de llengua que portaran a *usos normatius* seran totes, per definició, *tries no marcades* o *commutacions* en la mesura que s'acordaran a la normes negociades per a cada context i a les normes exigides per determinades activitats de composició. Les tries que portaran a *usos no normatius* podran ser marcades o no segons la funcionalitat que tinguin en els contextos en què apareguin.

Al capítol 11 hem vist que al grup C el comportament dels escolars respecte de l'ús de les llengües és molt regular i que, en termes generals, se cenyeix a les normes. Al grup M, en canvi, hem observat un comportament més heterodox, que hem atribuït en part a la presència d'un parlant habitual del català. Ens queda, però, per esbrinar fins a quin punt el comportament lingüístic d'aquest component de l'equip de treball afecta les tries de llengua dels seus companys. Per aquest motiu ens centrarem en l'anàlisi de les converses d'aquest darrer grup. Hem resseguit en els protocols tots els enunciats que es produeixen en una llengua diferent de l'esperada, és a dir, tots els casos en què enunciats de les categories 1 i 2 (*Textualització* i *Lectura*) es produeixen en castellà i tots els casos en què enunciats de la resta de categories es produeixen en català, per comprovar quins productors els formulen i en quin context lingüístic ho fan. Aquesta observació ens ha permès d'establir en una primera aproximació una casuística que ens servirà per organitzar la nostra exposició.

Podem fer una primera distinció entre la transgressió de la norma sociolingüística, que acapara gairebé la totalitat dels casos, i la transgressió de la norma cognitiva, que trobem en una quantitat molt reduïda d'enunciats. En el primer cas, serem generalment davant d'usos del català que trencaran la convenció de considerar el castellà com a llengua base de la interacció. En el segon cas, es tractarà de l'aparició del castellà en enunciats que, en principi, no admeten aquesta llengua ni des del punt de vista de les estratègies dels productors ni des del punt de vista de les operacions que estan realitzant.

L'abandó del castellà com a llengua base d'interacció el trobem en dues situacions diferenciades:

1. Transgressions de la norma que es produeixen dins d'un torn de paraula o entre tornos de paraula, anterior i posterior, en un context d'ús normatiu del castellà. En aquests casos tot fa pensar que les transgressions són un fenomen individual, perquè no estan condicionades per les intervencions precedents dels companys.

2. Transgressions de la norma que es produeixen amb posterioritat a un ús normatiu del català en tornos anteriors. En aquests casos es pot plantejar la hipòtesi que la transgressió de la norma pels productors és induïda pel comportament lingüístic previ dels seus companys.

Finalment, cal remarcar que no hem inclòs dins dels fenòmens a descriure casos, d'altra banda poc nombrosos, com el que exemplifica aquest passatge del protocol M2:

447. Simón: *Va vale, va. Ja no me'n recordava de descriure els personatges. (.....)*

448. Francesc: *Me' n recordava com va?*

449. Simón: (sil.labeja) *Me'n re=cordava=*

450. Francesc: (sil.labeja) *=me'n re:cor=- amb ce?*

Al torn 449 en Simón repeteix, lògicament en català, un fragment del text intentat amb l'objectiu de remarcar-ne aspectes formals lligats a l'ortografia. Hem comentat a l'apartat 10.1.2.1 que classificàvem aquests enunciats en la categoria de comentaris sobre la forma del text perquè era aquesta la intenció fonamental de la seva producció. En la comptabilització dels enunciats, els d'aquesta mena han aparegut doncs en la categoria de comentaris sobre la forma realitzats en català i, en conseqüència, formen part dels enunciats no normatius. Aquesta classificació, que té la seva lògica dins dels paràmetres de l'anàlisi quantitativa, no és coherent en una aproximació qualitativa a la descripció de les tries de llengua. Des d'aquesta altra perspectiva no es pot considerar estranya la repetició d'un passatge en la llengua en què s'ha emès inicialment independentment de la intenció amb què es produeix aquesta repetició.

12.1.1 Les transgressions de la norma en un context d'ús normatiu del castellà

Fem referència aquí a aquelles situacions en què l'ús no normatiu del català afecta només l'espai d'un torn de paraula, és precedit per un ús normatiu del castellà i no condiciona aparentment els usos lingüístics posteriors. El trobem en dues situacions: 1) casos en què la transgressió es produeix en un enunciat dins d'un torn entre enunciats normatius del mateix productor, i 2) casos en què l'enunciat no normatiu constitueix ell sol tot un torn de parla.

1. La immensa majoria dels casos del primer tipus es troben en contextos en què després d'un ús normatiu del castellà al torn anterior, el productor inicia el seu torn amb enunciats normatius en català que possiblement influeixen la seva producció posterior. Vegem, per exemple, el passatge següent del protocol M1:

82. Simón: Tres mil, al tres mil. Pon (dicta) *tres mil*. (...)

83. Elisabet: Vale vale, ya lo pongo.

84. Francesc: *La historia pasa al tres mil*. (...) Vale, va. (...) A veure, después... què fotem?

85. Elisabet: ¡Qué más da!

Als torns 82 i 83 es fa un ús de les llengües d'acord amb les normes. Al torn 84 en Francesc comença amb una proposta de text en català, també d'acord amb les normes, però tot seguit les transgredeix emprant el català en un enunciat de comentari sobre procediments de producció ("A veure, después... què fotem?"). Aquesta transgressió comporta l'abandó del castellà com a llengua base de la interacció. Abandó, però, que no és secundat per l'Elisabet al torn 85 i que queda, per tant, com un fenomen individual sense conseqüències en la interacció en el grup. No es pot parlar, doncs, en aquest cas d'una renegociació que aboqui al canvi de la llengua base de la interacció. Des del nostre punt de vista cal considerar-ho com un afebliment de la consciència d'aquest acord per part d'un membre del grup, que és corregit de manera immediata pels companys. Sembla que l'ús normatiu inicial del català combinat amb una consciència feble (estable o passatgera) de la norma generi aquestes situacions d'inèrcia en què es continua emprant el català en enunciats en què no correspondria. La immensa majoria d'aquestes situacions les protagonitza en Francesc, el parlant habitual de

català, en cap cas les protagonitza l'Elisabet i només en dues ocasions és en Simón qui les du a terme.

En casos aïllats s'observen fenòmens, que encara que no són significatius per la seva quantitat sí que ho són per les seves característiques. Es tracta de casos en què el canvi de llengua es pot relacionar amb canvis en els interlocutors i, per tant, en el context discursiu. El pas d'una llengua a l'altra constituiria aquí un cas de commutació lingüística. Fixem-nos en el passatge següent del protocol M2:

476. Simón: ¿Y tú cómo eras Siscu?

477. Francesc: Yo era androide.

478. Simón: ¿Pero cómo eras?

479. Francesc: ¡Pues...normal!

480. Simón: Ah vale (riu)

481. Elisabet: Normal. (...) ¿Y yo cómo era? (...) ei!

482. Francesc: Sobrenatural! (estrafent la veu) Eres molt lletja, eres una lletja sobrenatural

483. Elisabet: ¿Qué pone? (...)

484. Francesc: (llegeix) *Simón el biònic que en un accident (...) mm*

En aquest fragment del diàleg els productors estan elaborant el contingut de la història i ho fan en castellà com és preceptiu, però al torn 482 en Francesc canvia al català en produir l'enunciat "Eres molt lletja, eres una lletja sobrenatural" tot i que continua referint-se al contingut de la història¹. El fet que aquest canvi de llengua s'acompanyi del fenomen del canvi de veu del seu productor ens permet de pensar que en Francesc s'investeix d'un nou rol enunciatiu: encarna un personatge de la història que estan bastint, que respon -des de la història- la demanda de l'Elisabet. El canvi al català podria entendre's en funció d'aquest fet com una marca del nou rol de l'emissor o com una exigència del punt de vista des del qual es produeix l'enunciat: el món de ficció. En qualsevol cas, seria el canvi de context discursiu el que provocaria aquí la commutació lingüística.

Al torn 27 del protocol M1 tenim una versió diferent d'una probable commutació lingüística:

25. Simón: Ya! pon el título: (dicta) *la dimensió desconeguda*: (...) y posa:(canta la

¹ No ens sembla possible de pensar que es tracti d'una proposta de text perquè una proposta de text demanaria l'ús del verb en tercera persona. L'ús de la segona persona ens mostra que l'enunciat està dirigit a l'Elisabet.

sintonia d'una sèrie televisiva amb aquest nom) ninu ninu, ninu ninu ja ja. *La dimensió desconeguda...* (torna a cantar) nini nini, nini nini

26. Elisabet: XXX (riu)

27. Francesc: (referint-se a la gravadora) Dejadlo. Esto no está. Esto no está, ¿vale? (...)

Va. A veure... Va. Va, esto no está. Esto no es hijo.

28. Simón: ¿Esto? (riu)

En el torn 27 en Francesc produeix un enunciat no normatiu en català (“Va. A veure...”) entre dos enunciats normatius en castellà. Ens sembla que aquest canvi de llengua podria ser indicatiu d'un fenomen aïllat del qual no hem trobat més casos clars en la nostra mostra. En l'inici del torn és evident que en Francesc es dirigeix als seus companys i ho fa -com és preceptiu- en castellà, llengua a la qual torna després de l'enunciat en català. El canvi de llengua en l'enunciat central del torn podria interpretar-se com una marca d'un canvi d'interlocutor: en Francesc es dirigeix als companys, després a ell mateix i seguidament torna a dirigir-se als membres del grup. Si això fos així seríem davant d'un exemple de l'exteriorització d'un discurs privat de caràcter regulatiu, que es postula en els estudis sobre la producció discursiva en L2 que s'han desenvolupat des de l'àmbit de la psicologia sociocultural (Frawley i Lantolf, 1985; De Guerrero, 1994; Anton i DiCamilla, 1998)². L'ús del català en aquest cas tindria un valor innegable de marcador discursiu de canvi de context del discurs i alhora seria una mostra de com el parlant habitual del català se cenyeix a la norma sociolingüística de preeminència del castellà però emprà el català com a llengua base en la conformació de la seva parla interna.

No hem parat atenció a buscar possibles rastres d'explicitació del discurs privat (“private speech”) per ell mateix perquè això no forma part dels objectius del nostre treball. En aquest sentit, encara que no ho creiem, no podem assegurar que no hi hagi casos de discurs privat en castellà per part d'en Francesc en els diàlegs que hem recollit. Podem afirmar, en canvi, perquè els hauríem detectat en les nostres anàlisis, que fora d'un parell de casos dubtosos que comentarem en l'apartat següent no es produeixen casos d'explicitació de discurs privat en català per part dels components del grup que tenen per llengua habitual el castellà. La detecció d'aquest fenomen hauria estat altament significativa en el nostre context perquè ens hauria indicat un grau alt d'assumpció de la segona llengua, el català, com a

² Veure apartat 6.3

instrument de treball (de regulació i de representació) entre els escolars que no la tenen com a llengua d'ús habitual.

2. Els casos en què l'enunciat no normatiu constitueix un torn de parla són poc nombrosos i hi trobem fenòmens semblants als que acabem de comentar. Vegem, per exemple, el passatge següent del protocol M1:

(Parlen fluix, expressament, fora de l'abast de la gravadora)

292. Francesc: Hablar, hablar hablar, que esto ya está tapao.

293. Simón: (parlant a la gravadora) Sabeu què? estimo a la Miriam Vernet!

294. Elisabet: Anda tío también... ¡No cale decir eso!

Al torn 293 en Simón fa un ús no normatiu del català per marcar un canvi de context, no produeix el missatge per als seus companys de grup sinó per als oïdors de la cinta. Som, doncs, davant d'un cas de commutació lingüística.

Troblem també situacions en què, malgrat que és possible de formular hipòtesis sobre el sentit de les tries de llengua, és difícil de justificar la plausibilitat d'aquestes conjectures. Fixem-nos en les dues situacions paral·leles que es produeixen en els dos passatges següents del protocol M2:

10. Francesc: (llegeix) *vem tenir que... aprender el inglés per estar... allí*. Ya. (...) ¿Os dais cuen?

11. Simón: Vale, va. (.....)

12. Elisabet: Anem a veure

13. Simón: A ver. (.....)

14. Francesc: XXX Yo me tengo que sentar. No veas (.....) Primer tenim que descriure

49. Francesc: No: ya sé! Unos extraterrestres te cogen allá y entonces... vemos que tienen una señal XXX y entonces va los vamos a destruir trrut turrut (imita el so de trets) Y dice él: no que hay una persona humana XXX nos enganchamos a ella XXX otra nave, tiramos ahí trrut trrut, los destrozamos a todos la salvamos y entonces nos ponemos en ella y entonces ya estará en nuestra: (...) en la nave. (...) Va. Pon Eli: (.....) Eli!

50. Elisabet: Qué? (.....)

51. Simón: A::: anem a veure.

52. Francesc: Ahora hacemos como:... (...) Una cosa (pregunta a la mestra) Magda, hem de fer... com tota la història però: és en brut. Després ja l'acabarem millor.

En tots dos casos en un entorn d'ús normatiu del castellà es produeix un enunciat en català que trenca les normes: l'Elisabet ho fa al torn 12 i en Simón al torn 51. L'única interpretació que trobem al canvi de llengua d'aquests enunciats és que obeeix a un canvi en els interlocutors als quals es

dirigeixen, és a dir, que es tracta d'una commutació resultat d'una modificació del context discursiu. L'Elisabet i en Simón als enunciats 12 i 51, respectivament, es dirigeixen no als seus companys sinó a ells mateixos explicitant un discurs privat que regula la pròpia activitat. Aquesta interpretació creiem que és força versemblant en el cas d'en Simón, però que és, si més no, sorprenent en el cas de l'Elisabet. Costa d'acceptar sense més proves que ho corroborin que la component del grup que fa un ús del castellà superior al que li correspondria pel seu grau de participació en la interacció produeixi discurs privat en català.

El passatge següent del protocol M1 constitueix un altre exemple de la dificultat d'interpretació d'algunes tries lingüístiques:

30. Francesc: =XXX= venga. (...) El de- el deixem per un altre. Fica (dicta) *guió*. (...)

31. Elisabet: A:h!

32. Francesc: Bueno pues pon (dicta) *título*. (...)

33. Elisabet: Després hem de fer el guió, eh? (.....)

34. Francesc: Va posa: (dicta) *guió* El título ya lo pensaremos después. Tú pon: (dicta) *guió*.

Al torn 33 l'Elisabet fa un ús no normatiu del català, com en el cas anterior, en un entorn d'ús regular del castellà. Aquí no tenim el recurs d'apel·lar a un possible canvi de context discursiu per explicar la tria de llengua d'aquesta productora i se'ns fa difícil de trobar-hi una interpretació. Vist en conjunt, però, aquest passatge ens fa pensar en el fenomen de les estratègies de neutralitat formulat per Scotton. En quatre torns gairebé consecutius hi ha quatre casos de transgressió de la norma, tres a favor del català: Francesc als torns 30 ("El de- el deixem per un altre. Fica") i 34 ("Va posa"), i Elisabet al torn 33; i un a favor del castellà: Francesc al torn 32 ("título"). En Francesc, a més, hi actua d'una manera aparentment caòtica: al torn 30 emprant més català i al 32 més castellà del que correspondria, i al 34 transgredint i seguint la norma ("Va posa" / "Tú pon") en expressions paral·leles. Sembla com si en aquest moment aquests dos interlocutors haguessin relaxat al màxim la seva atenció a les normes sociolingüístiques i cognitives que regeixen les seves tries de llengua i haguessin posat en funcionament, en canvi, alguna mena d'estratègia d'aproximació a la llengua de l'altre, que es manifestaria sobretot en el torn 32, que en Francesc dirigeix totalment en castellà a l'Elisabet, i en el torn 33, que l'Elisabet dirigeix totalment en català a en Francesc. Amb

aquesta primera aproximació a l'anàlisi d'aquest passatge no pretenem tant de donar-ne una explicació ajustada com de plantejar la complexitat del fenomen que tractem, l'anàlisi en profunditat del qual excedeix de molt els objectius d'aquest treball.

12.1.2 Les transgressions de la norma en un context d'ús normatiu del català

Distingirem en aquests casos entre aquells en què la transgressió es limita a l'espai d'un torn i, per tant, d'un productor, i aquells en què la transgressió d'un productor arrossega els seus companys a una utilització no normativa de les llengües.

1. En el primer cas es tractarà del mateix tipus de fenomen que hem recollit a l'inici del punt 1 de l'apartat 12.1.1, és a dir, la transgressió de la norma sociolingüística de prioritització del castellà després de l'ús normatiu del català. La diferència és que allà el fenomen es produïa dins d'un mateix torn de paraula i aquí es produeix en torns de paraula diferents: la debilitació de la consciència de la norma que es produïa allà resultava aparentment de la pròpia producció, la debilitació de la consciència de la norma que s'observarà aquí es desprendrà de la producció d'un company i podria ser presa com l'acceptació passatgera de la seva tria lingüística. Fixem-nos en aquest passatge del protocol M1:

50. Simón: (dicta) *En Francesc...*-

51. Elisabet: =No! yo=-

52. Francesc: =No! que= això és el guió!

53. Simón i Elisabet: Vale, no. (...)

54. Francesc: (dicta) *Descripció de personatges.*

55. Elisabet: (cantant) *Els personatge:s... es que-*

56. Francesc: No no. Primer ... *temps.* (...) *Temps.* Ha de- bueno =XXX=...

57. Elisabet: (llegeix el guió de la pissarra) =*Què passarà?*=

58. Francesc: ... primer *què passarà.*

59. Elisabet: Ah sí.

60. Francesc: (llegeix el guió de la pissarra) *Què passarà*

61. Elisabet: ¡No:! La historia que pasará no, tio, =primero *el temps.*=

62. Francesc: =¡No! Primero el= *temps* (.....)

63. Simón: Vale, molt bé.

64. Francesc: ...*a- a- al dos mil- al dos-* (algú demana silenci) *El temps.* Pon: (dicta) *em: a l'a:ny...*

65. Elisabet: A quin any estem?

66. Francesc: *Al noranta sis (...) any noranta =sis=.*

En els torns 52, 56 i 58 en Francesc fa un ús no normatiu del català després que als torns 50, 55 i 57 els seus companys hagin utilitzat aquesta llengua d'acord amb el que pertoca per les activitats a què corresponen els enunciats que hi produeixen. Exactament el mateix passa al torn 63 amb en Simón i al 65 amb l'Elisabet. Els tres productors mostren en les seves intervencions en aquest passatge una certa feblesa en l'adhesió al castellà com a llengua base de la interacció: sembla que la presència del català just abans de la seva intervenció tingui més força que la norma de prioritització del castellà i porti al manteniment de la llengua emprada pels companys. I qui mostra més aquesta feblesa és en Francesc, que és el protagonista de tres cinquenes parts dels casos d'aquesta mena que apareixen en els nostres protocols, les altres dues parts se les reparteixen en Simón i l'Elisabet.

En el passatge següent, també del protocol M1, trobem un altre exemple del mateix fenomen però amb una particularitat:

278. Elisabet: *=Vem= trobar un altre planeta que es deia (...) el planeta de les lletres! No el planeta de les matemàtiques.*

279. Simón: ¡¡Anda venga, anda!! XXX

280. Francesc: (entusiasmada) Sí! El planeta de les matemàtiques i vem aprendre a sumar, a res- ens vam estar allà, allà: un mes sense menjar i vem tenir que aprendre fins que no ho sabéssim bé (...) no ens van deixar, ens van capturar! Vale pon, pon, pon! (...) *Planeta matemàtic.*

Al torn 280 en Francesc fa un ús no normatiu del català que ens sembla que cal explicar com a resultat de la feblesa relativa de la seva adhesió a la prioritització del castellà quan la intervenció anterior s'ha produït en català. Això és així, malgrat que al torn immediatament anterior en Simón produeix un enunciat en castellà, perquè en els diàlegs a tres bandes les relacions entre els interlocutors creen espais variables d'interacció que se superposen (no sempre els destinataris d'un determinat missatge són tots els interlocutors) i que comporten que la cronologia estricta en la successió dels torns de parla perdi rellevància en l'explicació dels canvis de llengua (Kerbrat-Orecchioni, 1995). Així, en aquest cas interpretem que en Simón es dirigeix a l'Elisabet, que en Francesc no se sent interpel·lat, per tant, per la intervenció del seu

company, i que la seva intervenció al torn 280 enllaça amb la de l'Elisabet al 278 i no amb la d'en Simón al 279.

2. Els casos en què la transgressió d'un productor que se segueix d'un ús normatiu arrossega els seus companys a una utilització no normativa de les llengües es produeixen segons dos patrons contextuais: un en què sembla decisiva la influència de la mestra i un altre en què la mestra no hi intervé.

Com es desprèn de les observacions de X.Vila (1996) i concordant amb la percepció que tenen dels seus propis usos lingüístics (apartat 9.1.2) els nostres informants empen sempre el català en el diàleg amb els mestres. I aquesta norma sociolingüística té gairebé sempre efecte més enllà dels límits estrictes de la interacció amb els ensenyants. Sembla que la relació amb els professors aflebeix el pacte tàcit entre els escolars d'emprar el castellà com a llengua base d'interacció, pacte al qual no es retorna en molts casos fins força torns després. Fixem-nos en el passatge següent del protocol M2:

22. Observador: =Trobes que= estàs massa lluny. Treu la taula... i posa't aquí sense la taula, i ja està.

(Mouen mobles)

23. Observador: Eh. Eh? (...) Ja està:, eh? (.....)

24. Francesc: Començarem:: ja ja ja

25. Elisabet: A veure

26. Francesc: A veure. Descripció de la Eli primer

27. Simón: Descrip-

28. Francesc: Perquè tu eres la pri- la primera

29. Elisabet: Descripció teva! Que tú ets el primer que surt aquí. (...) (Llegeix) *Protagonistes, Francesc*, (...) tu primer! (...)

30. Francesc: ¡Jo- que tenemos que hacer la historia ahora!

Al torn 24, quan l'observador ja no és entre els alumnes en Francesc continua emprant el català com a llengua base d'interacció i els seus companys el segueixen fins al torn 30, en què aquest mateix productor retorna a la llengua habitual de relació entre els membres del grup.

En l'episodi següent, també de M2, observem el mateix, però amb algunes particularitats interessants:

122. Francesc: Oriol, que necessitem informació dels forats negres (...)

123. Simón: ¡¡Anda hombre!!

124. Observador: Necessiteu informació dels forats negres?
 125. Francesc: ¡¡Vete por ahí!!
 126. Observador: I on podeu trobar informació d'això?
 127. Simón: A:h... Aquí.
 128. Observador: A baix? (.....)
 129. Simón: Baj! (amb menyspreu)
 130. Observador: A la biblioteca? Home, um:::...(.)
 131. Simón: No no no! Posem, posem.
 132. Francesc: Sí:!
 133. Simón: Jo ja sé com és un forat negre.
 134. Francesc: Què es?
 135. Elisabet: Què es? (.....)
 136. Simón: És una cosa... (...) que es fa... (...) de gasos, en l'espai...=XXX=...
 137. Elisabet: =XXX= de gasos? (...)
 138. Francesc: ¡Niña me vas a arrancar el ojo! Ja ja ja
 139. Simón: ...de- de gasos de:ls olis... i de tot això, que es fa... (...) llavors, (...) si caus allà ja no pots sortir.
 140. Elisabet: Per què?
 (Criden i riuen. Arriba la Mestra)
 141. Mestra: A veure, què em deies?

Al torn 131 l'observador ja no és entre els escolars i en Simón continua emprant el català. Els seus companys segueixen els seus passos fins al torn 140 en què s'inicia un diàleg amb la mestra. Diem això, malgrat la intervenció en castellà d'en Francesc a 138, perquè considerem que aquesta intervenció no qüestiona el manteniment del català com a llengua base d'interacció per part dels seus companys. Aquest ús del castellà, com les intervencions en aquesta llengua d'en Simón i en Francesc als torns 123 i 125 respectivament, és una altra mostra de la complexitat dels diàlegs a tres bandes i dels diferents espais variables d'interacció que s'hi creen. Els canvis de llengua es constitueixen en aquests casos en marcadors dels àmbits d'interacció.

Al torn 123 en Simón, amb la seva intervenció en castellà mostra que no es dirigeix a la globalitat dels participants en la conversa, entre els quals hi ha l'observador, sinó només a en Francesc. Exactament igual passa al torn 125 amb en Francesc, que si es dirigís a tot el grup empraria el català perquè l'observador hi és present. El fet que empri el castellà és una mostra que el seu enunciat està dedicat a en Simón. Al torn 138 es produeix el mateix fenomen: la producció en castellà mostra que els interlocutors d'en Francesc no són tots els components del grup sinó només l'Elisabet. Aquest fet no qüestiona la norma d'ús del català com a llengua base d'interacció quan el

mestre és present com s'observa en els torns següents. Els canvis de llengua en aquests casos (torns 123, 125 i 138) és constitueixen en una estratègia eficaç per delimitar un determinat context discursiu a partir de la definició dels receptors de la producció.

En molt poques ocasions la transgressió d'un productor arrossega els seus companys a una utilització no normativa de les llengües. Aquest fenomen és, a més, d'un abast molt restringit tant pel fa a la seva durada, no s'estén més enllà d'un o dos torns de paraula, com al material lingüístic que afecta. Vegem-ne uns exemples del protocol M2:

37. Simón: El título és *la dimensió desconeguda!* (.....)

38. Francesc: Fiquem primer el lloc on està: i tot això, no?

39. Simón: Estem al any dos mil. El primer. I després caiem al forat negre... i: passa lo que passa! (...)

40. Francesc: I què passa? (.....) Pero la Eli ¿cómo nos la encontramos?, la Eli es una XXX

Després d'un ús normatiu de les llengües al torn 37 en Francesc empra el català al 38 d'una manera irregular, i en Simón i el mateix Francesc continuen aquest ús fins al primer enunciat del torn 40. En el segon enunciat d'aquest torn en Francesc torna a la norma. L'abandó del castellà com a llengua base de la interacció és tan breu que no sembla que es pugui parlar de la substitució d'una norma per un altra o d'una renegociació de la norma, sinó només de l'afebliment passatger de la consciència de la seva existència.

Fixem-nos ara en els dos passatges següents, també del protocol M2:

505. Francesc: ...*el androide* (.....) ¿Y qué pongo? (.....)

506. Simón: ...*el androide, que semblava una persona normal però per dins...(...)* ...*no era normal, era subnormal!*

(Riuen tots)

507. Elisabet: Eh, jo no sé- (.....) He fet un rodolí

508. Simón: Rodolí!

509. Francesc: (rellegeix el que ha escrit) *XXX que per fora no era normal i per dins...*

510. Elisabet: ... *que per fora...*

553. Francesc: (llegeix) *Eli la sobrenatural. Era normal però amb poders sobtats* (.....)
Ja. Vale?

554. Elisabet: Vinga. Comença la història

555. Francesc: Comença la història (.....)

556. Elisabet: =No es más largo XXX= ...

Al torn 506 En Simón fa un ús normatiu del català, al 507 l'Elisabet continua emprant aquesta llengua, però ara contravenint les normes, i al torn 508 en Simón segueix els passos de la seva companya. En el passatge següent (torns 553-555) ens trobem amb el mateix patró. La rellevància del fenomen pel que fa a la renegociació de la norma sociolingüística d'ús de les llengües és pràcticament nul·la en aquests casos perquè a la brevetat de la transgressió cal afegir-hi aquí la innocuïtat del seu contingut: en Simón al torn 508 i en Francesc al 555 es limiten a repetir, com un eco, les paraules de la seva companya.

12.1.3 Els usos no normatius del castellà

Les situacions d'ús del castellà en enunciats que normativament haurien de ser en català són quantitativament insignificants, com hem vist a l'apartat 11.2.1, i es produeixen només en la textualització i mai en la lectura. Responen en tots els casos menys un al fenomen que observem al torn 73 del protocol M1, en què en Simón fa en castellà una proposta de text que consisteix en una xifra:

66. Francesc: *Al noranta sis (...) any noranta =sis=.*

67. Elisabet: =no:=-

68. Simón: No:.

69. Elisabet: *Al =dos mil.=*

70. Francesc: =any=-

71. Simón: *Al dos mil! (...)*

72. Francesc: *Pues pon (dicta) dos mil!*

73. Simón: *No. Dos mil treinta y nueve!*

Com que l'enunciació en castellà de les xifres dins de propostes de text intentat es repeteix d'una manera més complexa en enunciats en què s'empren dues llengües comentarem aquesta qüestió a l'apartat 12.2.4. Ni la norma sociolingüística ni la norma cognitiva no semblen rellevants per explicar un fenomen que considerem, possiblement, més relacionat amb l'emmagatzematge de la informació que no amb les regles que governen el desenvolupament del discurs.

En un cas aïllat la textualització en castellà respon a una altra causa. Vegem el torn 32 del protocol del protocol M1:

30. Francesc: =XXX= venga. (...) El de- el deixem per un altre. Fica (dicta) *guió*. (...)

31. Elisabet: A:h!

32. Francesc: Bueno pues pon (dicta) *título*. (...)

33. Elisabet: Després hem de fer el guió, eh? (...)

34. Francesc: Va posa: (dicta) *guió*. El título ya lo pensaremos después. Tú pon: (dicta) *guió*.

Als torns 30 i 34 en Francesc dicta propostes de text en català: “guió”. Aquestes propostes de text van precedides en ambdós casos d’enunciat en català, i per tant no normatius, referits a procediments de composició: “Fica” i “Va posa”. Aquest fet ens fa pensar que l’enunciat “título” del torn 32 és també una proposta de text, en aquest cas precedida d’un enunciat normatiu en castellà (“Bueno pues pon”). A l’apartat 12.1.1 hem proposat una possible interpretació del sentit general d’aquest passatge a partir de considerar com a estratègies de neutralitat³ les transgressions a la norma per part de l’Elisabet i en Francesc als torns 32 i 33. Aquest és, doncs, el marc que explicaria l’enunciació en castellà d’una proposta de text intentat.

12.1.4 Recapitulació i conclusions

Després del que hem comentat en els apartats anteriors no es pot dir que en els nostres protocols es donin situacions de renegociació clara i efectiva de la norma sociolingüística de caràcter general que regeix els usos de les llengües en la conversa i que estableix la prioritat del castellà com a llengua base d’interacció. Aquesta norma mai no hi és realment qüestionada. La seva suspensió passatgera és deguda, en alguns casos, a una norma sociolingüística complementària que prioritza el català com a llengua de relació en les relacions amb la mestra i amb els altres adults que fan una funció equiparable a la seva. El pas d’una situació a l’altra crea espais d’una certa indefinició en què els escolars, contravenint la norma general, entren el

³ A l’apartat 8.1.4 hem definit les estratègies de neutralitat com a “recursos per crear efectes d’ambigüitat i per minimitzar possibles conflictes etnolingüístics”, i hem comentat que, en les relacions intragrups, poden correspondre a canvis de codi que no són indicatiu de modificacions de la situació comunicativa sinó d’estratègies per atenuar els trets distintius de la pròpia entitat etnolingüística.